

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2023. április 18-20.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

Veszélyeztetett élő állatok illegális kereskedelme Magyarországon

Jelige: Kis állat, nagy biznisz

Pályamunka lezárásának időpontja: 2021. év november hónap

2023.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	3
1.1. A témaválasztás indoklása.....	3
1.2. Kutatásom hipotézisei	4
2. A JELENSÉG GLOBÁLIS BEMUTATÁSA.....	5
2.1. A veszélyeztetett fajok kereskedelmét érintő környezetvédelmi politika	5
2.2. Jogi keretrendszere	6
3. A JELENSÉG MAGYARORSZÁGI HELYZETE	10
3.1. Természetkárosítás	11
3.2. Engedélyezési eljárások.....	11
3.3. Jogellenes kereskedelem jellemzői.....	15
3.4. Természetkárosítással szembeni fellépés	17
3.5. Elkövetőkkel szembeni szankció.....	19
4. A KÖZÖSSÉGI MÉDIA MINT A NYÍLT FORRÁSÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS FONTOS TERÜLETE	21
4.1. A nyílt forrású információszerzés	21
4.2. Online fórumok	22
5. A NYOMOZÁS MEGINDÍTÁSA.....	24
6. HATÁSKÖR ÉS ILLETÉKESSÉG ELDÖNTÉSE.....	25
7. ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEK ÉS KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK SORÁN BESZEREZHETŐ ADATOK.....	26
7.1. Kutatás.....	26
7.2. Lefoglalás	29
8. SZAKÉRTŐ	32
9. KÖZÖS NYOMOZÓCSOPORT	34
10. INTERJÚ ÉS KÉRDŐÍVES KUTATÁS.....	36
10.1. Interjú.....	36
10.2. Kérdőíves kutatás köre és módszere	44
10.3. A kérdőíves kutatás eredményei	45
10.4. Látencia mértéke	57
11. ÖSSZEGZÉS	58
11.1. Megállapítások, következtetések	58
11.2. Javaslatok.....	60

12.	ÁBRAJEGYZÉK	62
13.	FELHASZNÁLT IRODALOM	63
14.	MELLÉKLETEK	66

1. BEVEZETÉS

A Földön az ember létezésének kezdete óta a környezetből szolgálja ki magát, és biztosítja létfenntartását. A korszakok más és más nézőpontot adtak az ember számára aszerint, hogy hódítóként, leigázóként szembe helyezte magát a természettel vagy éppen annak csupán por-szemeként tekintett önmagára.¹ Napjaink társadalma, fogyasztói igényei megváltoztak. Ennek hatására évről évre hatványozottabb károkat okozunk a természetben, ezáltal is csökkennek az élőhelyek.² A nagymértékű pusztítás a jelenben élők igényeit, luxus iránti vágyát elégíti ki, azonban az ökoszisztéma felborulása sok faj, akár az ember végleges eltűnését is okozhatja a Földön. Napjaink társadalma egyre belátóbb a környezetvédelem fontosságával, és ennek köszönhetően számos együttműködés jön létre. A növény- és állatvilág rendszere egy rendkívül érzékeny, komplex egység, melynek, ha egy-egy láncszemét kivesszük, megújíthatatlan következményeket okoz. Magyarországon számos természeti kincs van, melyek védelmével azok még megőrizhetők. A veszélyeztetett növény- és állatfajok feketepiacán hazánk főképp tranzit-útvonalat képez, azonban kisebb mértékben cél- és származási ország is vagyunk. Akár a nemzetközi, akár a belföldi elkövetések jellegét vizsgáljuk, azok visszaszorításán még van mit dolgozni. A jövőnk környezetét jelen cselekedeteinkkel teremtjük. Az ebből eredő probléma, mint ahogy annak megoldása is, rendkívül összetett. Kihat rá többek között a társadalom, a gazdaság, a kultúra, a politika, azonban megközelítésem szempontjából a rivaldafényt a rendészeti szegmens kapja. A különböző hatóságok más-más eszközzel és egymás segítségével tudnak harcolni a természetvédelemért.

1.1. A témaválasztás indoklása

Gyermekkorom óta csodálattal tekintek a természet adta vadvilágra. Rengeteg időt töltöttem az ország különböző élőhelyeinek, állatvilágának megfigyelésével. Alkalmanként volt lehetőségem külföldön is hasonló élményeket szerezni, számomra új fajokat megismeri. Több mint 15 éve foglalkozom otthonomban vad és egzotikus állatfajok tartásával, tenyésztésével. Néhány év alatt akaratlanul is beleláttam az itthoni állatkereskedelem „sötét” oldalába. Azt tapasztaltam a belső szakmai körökben mozogva, hogy a legtöbb veszélyeztetett és védelem alatt álló fajt játszani könnyedséggel be lehet szerezni. Már akkor is negatív érzéseket váltott ki bennem, ahogy már-már az állatkínzás határát súrolva tárolták és szállították őket az eladás helyszínére függetlenül attól, hogy engedélyköteles lett volna-e avagy sem. Megismerve ezeket a

¹ Lenhossék Mihály: Az ember helye a természetben. Franklin-Társulat Bp. 1915., 6–7. o.

² Európai Bizottság: A természetes élőhelyek pusztulása https://ec.europa.eu/environment/archives/youth/nature/nature_damage_hu.html Megtekintés ideje: 2021. 03. 31.

személyeket, abban az időben sokan elmondták, hogy lakhelyük frekventált természeti területekhez való közelségének köszönhetően gyűjtik össze mind törvénybe, mind erkölcsbe ütköző módon ezeket az állatokat. A számtalan negatív példa már fiatalon mély nyomot hagyott bennem, és már akkor éreztem, hogy a későbbiekben szeretnék ez ellen tenni.

Témaválasztásomat a bűnügyi szakirányon való tanulmányaim és a civil életben, hosszú évek alatt megismert és feltérképezett veszélyeztetett állatokkal szembeni bűncselekmények elleni harc ihlette. Az egyik alapkérdés, hogy kutatási témámmal kapcsolatban megállapítható-e az ilyen jellegű visszaélések mértéke, és ha igen, mennyire beazonosítható azok típusa. Másik fő irányvonal, hogy a bűncselekményeket generáló igények kielégítése sikeresen helyettesíthető-e a legális útra való terelés különböző eszközeivel, és ez milyen mértékben csökkentené a természetben ebből kifolyólag keletkező károkat. További felvetésem, hogy a hatóságok részéről a veszélyeztetett állatfajokkal kapcsolatos bűncselekmények felderítése és szankcionálása nem kap kellő figyelmet. A felsoroltakon kívül igyekeztem olyan témákat és összefüggéseket is feltárni, melyek segíthetnek az ilyen jellegű visszaélések mérséklésében.

1.2. Kutatásom hipotézisei

Kutatásomban az alábbi feltevésekre kerestem igazolást:

- 1) A felderítések gyakorisága csökkenti a vásárlók igényét az illegálisan beszerezhető állatfajok iránt.
- 2) A humánkapcsolatok feltárásával maximalizálható a felderítés.
- 3) Az elkövetések többsége a jogszabály ismeretének hiányosságából ered.
- 4) A természetben okozott kár minimalizálható, e tevékenység legális „mederbe” való terelése útján.

2. A JELENSÉG GLOBÁLIS BEMUTATÁSA

Napjainkban elhatalmasodott az állatok és növények, valamint a belőlük készült használati cikkek, különféle termékek nemzetközi kereskedelme. Az ebből származó éves forgalom megközelítőleg 159 milliárd dollár, amely átszámolva körülbelül 51 billió forint. Becslések alapján ez 350 millió egyedet érint. Az élőhelyről való begyűjtést sokszor a kedvtelésből tartás indukálja, legismertebbek közülük a különböző papagáj- és hüllőfajok, de ide sorolhatóak a növények közül a ritka orchideafajták is. A másik nagy halmazt a feldolgozott termékek jelentik, mely már az élőhelyen történő elpusztítással jár. Az ilyen áruk sok esetben elefántok, egzotikus kinézetű macskafélék, krokodilok vagy éppen trópusi fák részeiből készülnek. Az ilyen mértékű pusztítás az egyik oka, hogy még a múlt században az afrikai elefántok állománya 10 millió volt, addig mára ez a szám megközelítőleg 350 ezerre csökkent. Az élőhelyek folyamatos emberi pusztítása után a második legnagyobb veszélyeztető tényező az egész Földet behálózó, fajokkal és azokból előállított termékekkel való kereskedelmi rendszer. Ennek eredménye a kipusztulás szélére jutott számtalan állat- és növényfaj, pl. tigrisek, különböző tengeri teknős fajok, gorillák, kaktuszok és még sok más.³

2.1. A veszélyeztetett fajok kereskedelmét érintő környezetvédelmi politika

A veszélyeztetett fajok fennmaradását, a biológiai sokféleség megőrzését és védelmét hangsúlyozott témakörként kezeli a nemzetközi közösség. A riói egyezményt, teljes nevén Biológiai Sokféleség Egyezményt 1992-ben írták alá, mely a mai napig alappillért adja a hatóságok és a társadalmi szereplők közötti összefogásnak. Magyarországon az 1995. évi LXXXI. törvény hirdette ki, melyben az alapelvek mellett az együttműködés, a fenntartható hasznosítás, a kutatás és a káros hatások minimalizálása is kiemelt helyen szerepel.⁴

Az élőhelyekről kiemelt egyedekkel és termékekkel való üzlet mindig is fontos része volt egyes régiók monetáris kapcsolatainak. Napjainkra oly mértékben elhatalmasodott, többek között a kereslet növekedése miatt, melyet a kínálat már nem bír kielégíteni. E vadvilágot károsító hatások és emberi cselekvések visszaszorítására globális szinten is megannyi konferenciát szerveznek. Az Illegális vadvilági kereskedelemről szóló Londoni Konferenciát 2014 telének végén tartották meg, ahol mind államok széles spektruma, többek között USA, Kína és Japán, mind

³ CITES honlapja, Online elérhető: <http://www.cites.hu/cites.html> Megtekintés ideje: 2021. 04. 03.

⁴ A Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről szóló 1995. évi LXXXI. törvény 5., 10., 12. és 14. cikkelyei alapján.

pedig regionális gazdasági integrációk (EU) jelen voltak. Itt megállapították a jogellenes kereskedelem mértékét, valamint a sürgető intézkedések szükségességét. Öt különböző témakörben huszonöt akciót határoztak meg, melyeket az államok igyekeznek megvalósítani.⁵ A Londoni Deklarációban foglalt elhatározásokat a 2015 márciusában Az illegális vadvilági kereskedelemről szóló Kasani Konferencián erősítették meg. Ezenfelül kiemelten fontosnak állapították meg a szoros együttműködést, és elengedhetetlennek a regionális vadvilági területen működő végrehajtó csoportok létrehozását.⁶

Ezt követően 2015 áprilisában tartottak konferenciát a tagok, melynek fő témája és neve az Afrikai vadon élő növény- és állatvilág illegális kizsákmányolása és a jogellenes vadvilági kereskedelem volt.⁷ Ezen tanácskozásoknak köszönhetően kirajzolódik a jelen egyik legnagyobb környezeti kihívása, a vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények köre, mely felgyorsított ütemben vezet a fajok kihalásához, károsítja a biológiai sokszínűséget, és nem kevésbé, aláássa a fenntartható fejlődés koncepcióját.⁸ A megállapítások és tények feltárása mellett gyakorlati alkalmazásokban is együttműködő tagok nagy száma is csak azt bizonyítja, mennyire aktuális és égető problémáról van szó.

2.2. Jogi keretrendszere

Mivel a veszélyeztetett fajok kereskedelme kontinenseket köt össze, elengedhetetlen volt, hogy az ezt megalapozó jogi keretrendszert nemzetközi, uniós és nemzeti szinteken alakítsák ki. Alapját 1973. március 3-án Washingtonban fogadták el a vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről, eredeti nevén Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (továbbiakban: CITES). Jelenleg 181 részes fele van, 180 ország és az Európai Unió (továbbiakban: EU), és közel 35 ezer faj kereskedelmét szabályozza, illetve tiltja.⁹

⁵ London Conference on the Illegal Wildlife Trade, 2014. február 12–13. Declaration, 1–11. p. Online elérhető: <https://cites.org/sites/default/files/eng/news/sundry/2014/london-wildlife-conference-declaration-140213.pdf> Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.

⁶ Kasane Conference on The Illegal Wildlife Trade, 2015. március 25. Statement, 1–6. p. Online elérhető: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/417231/kasane-statement-150325.pdf Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.

⁷ International Conference on Illegal Exploitation and Illicit Trade in Wild Flora and Fauna in Africa, 2015. április 27–30. Brazzaville. Online elérhető: [https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20824/Annex%20%20EX%20CL%20910\(XXVII\)%20BRAZZA%20DECLARATION_Eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20824/Annex%20%20EX%20CL%20910(XXVII)%20BRAZZA%20DECLARATION_Eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y) Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.

⁸ Dr. jur. Sziebig Orsolya Johanna LL.M.: Doktori (PhD) Értekezés, címe: A vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények nemzetközi jogi keretei, Szeged, 2019.

⁹ CITES honlapja, Online elérhető: <http://www.cites.hu/cites.html> Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.

Hosszú folyamat eredménye volt az Európai Unió csatlakozása a CITES egyezményhez. Az európai bevonás tekintetében az Európai Unió létrehozása és a Lisszaboni Szerződés által nyert jogi személyiség volt az a két szükséges elem, amely előremozdította az Egyezményben való részvételt. A nemzetközi jog alanyává válásához jogi személyiséget kellett szereznie az EU-nak, melyet a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével szerzett meg.¹⁰

Az előzetesen említett CITES egyezmény az alapelvek és az általános szabályok meghatározása mellett a nemzetközi kereskedelmet szabályozza, így létrehozva egy jogi és eljárási alapot.¹¹ Az egyezmény 3 kategóriára bontja a hatálya alá tartozó fajokat, melyek az alábbiak szerint alakul:

I. függelék: Azokat a fajokat tartalmazza, amelyek a kereskedelem negatív hatásai miatt már a kipusztulás szélére kerültek. Ez a legszigorúbb védelem, emiatt tilos minden velük kapcsolatos kereskedelmi tevékenység. Néhány esetben lehet kivételt találni, ilyenkor minden esetben természetvédelmi célból engedélyezik.

II. függelék: A nagymértékű kereskedelem miatt szintén veszélyeztetettnek számítanak, azonban még nem kritikus a fennmaradásuk. A vadon élő állományuk hosszú távú fennmaradásához szükséges, hogy az egyezmény szigorúan szabályozza a velük folytatott kereskedelmet. Ezek a fajok egy tudományos állományfelmérés alapján meghatározott éves mennyiség (exportkvóta) erejéig, engedélyekkel, kereskedelmi forgalomba kerülhetnek.

III. függelék: Olyan fajokat tartalmaz, melyeknek csak egy adott országban élő állománya veszélyeztetett, azonban a természetvédelem érvényesítése miatt nemzetközi segítséget igényel, hogy megvédje a fajt a kereskedelem káros hatásaitól.

A témakör vonatkozásában az EU saját szabályrendszert alkotott meg.¹² Az Európai Unió Tanácsa 1996. december 9-én hozta létre a 338/97/EK rendeletet, mely az EU-n belüli, valamint az EU-n kívüli (harmadik) országok közti forgalmat szabályozza.¹³ Részletes végrehajtási szabályait a 865/2006/EK bizottsági rendelet,¹⁴ míg az előírt engedélyek, bizonyítványok és más

¹⁰ Sziebig Orsolya Johanna: A veszélyeztetett fajok kereskedelmének uniós szabályozása: a CITES szabályainak végrehajtása az Európai Unióban, MISKOLCI JOGI SZEMLE 13. évfolyam (2018) 2. szám 2. kötet 123. o. Online elérhető: https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/20180202/10_sziebigorsolya.pdf Megtekintve: 2021. 04. 03.

¹¹ 2003. évi XXXII. törvény a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről

¹² Harnberger György – Zsigmond Csaba, A veszélyeztetett vadon élő fajok szállításának vámhatósági ellenőrzése, Magyar Rendészet 2020/1. 45–66. DOI: 10.32577/mr. 2020. 1. 3., 48. o. Online elérhető: https://nke-repo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15717/MR_2020_1_3.pdf?sequence=1 Megtekintve: 2021. 04. 02.

¹³ 338/97/EK tanácsi rendelet. Online elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A31997R0338> Megtekintés ideje: 2021. 04. 03.

¹⁴ A Bizottság 865/2006/EK rendelete

okmányok, valamint az engedélyek felhasználásának szabályait a 865/2006/EK bizottsági rendelet módosításáról szóló 792/2012/EU bizottsági végrehajtási rendelet határozza meg.¹⁵ Egyes vadon élő állat- és növényfajok példányai unióba történő behozatalának tilalmáról a 2019/1587 bizottsági végrehajtási rendelet (úgynevezett tilalmi rendelet) gondoskodik, melyből eredően egyes veszélyeztetett fajok meghatározott harmadik országokból (például egyes békafajok Madagaszkárról) az EU-ba történő behozatalának lehetőségét zárja ki.¹⁶

A 338/97/EK rendeletet, továbbiakban Tanácsi rendelet, amely beilleszti a CITES-t az európai jogalkalmazásba. Ez alatt azt kell érteni, hogy az egyezmény függelékében szereplő fajokat a Tanácsi rendelet mellékleteibe (A, B, C, D) szinkronizálja, az aktuális természetvédelmi politika és az adott térségben található populációk veszélyeztetéséhez igazodva. Ez az oka, hogy például a görög teknős (*Testudo hermanni*) a CITES II. függelékében szerepel, mivel nem fenyegetett a fennmaradása, azonban az európai vad populációk drasztikus csökkenése miatt a Tanácsi rendelet a legszigorúbban védelem alá helyezte, és így az „A” mellékletbe került. A szemléltetés miatt táblázatba foglaltam a kategóriákat.¹⁷

1. ábra: Tanácsi rendelet és CITES közötti kapcsolat

338/79/EK tanácsi rendelet mellékletei	CITES egyezmény függelékei
„A”	- I. függelékben szereplő fajok - II-III. függelékben szereplő fajok, melyekre az EU természetvédelmi intézkedést vezetett be - Egyes a CITES egyezményben nem felsorolt fajok
„B”	- I. függelékben szereplő fajok, ha valamely tagállam fenntartást nyújtott be - II. függelékben felsorolt fajok, ha valamely tagállam fenntartást nyújtott be - III. függelékben szereplő faj - Egyes a CITES egyezményben nem felsorolt fajok
„C”	- II. függelékben felsorolt fajok, ha valamely tagállam fenntartást nyújtott be - Egyes III. függelékben szereplő fajok, ha valamely tagállam fenntartást nyújtott be
„D”	- Egyes III. függelékben szereplő fajok, ha valamely tagállam fenntartást nyújtott be - Egyes CITES által fel nem sorolt fajok

¹⁵ A Bizottság 792/2012/EU végrehajtási rendelete

¹⁶ A Bizottság (EU) 2019/1587 végrehajtási rendelete

¹⁷ Táblázat: szerző szerkesztése

Magyarország Alaptörvénye is kiemeli azokat a természeti erőforrásokat, többek között a biológiai sokféleséget, különösen a honos növény- és állatfajokat, melyek a nemzet közös örökségét képezik, így védelme és fenntartása az állam és mindenki kötelessége.¹⁸

Az Európai Unió országainak többsége önálló természet- és környezetvédelmi minisztériummal rendelkezik, ezzel ellentétben hazánkban az Agrárminisztérium Környezetügyért Felelős Államtitkársága látja el ezt a feladatot.¹⁹

A természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. törvényre tekintettel és más jogszabályok rendelkezései alapján a miniszter, az államigazgatási szervek, valamint a jegyző, a fővárosban a főjegyző látják el a természetvédelmi igazgatás feladatait. E törvény egyébek mellett tiltja a védett növényfajok egyedeinek engedély nélküli elpusztítását, károsítását, élőhelyeinek veszélyeztetését, valamint a védett állatfajok egyedeinek zavarását, károsítását, kínzását, elpusztítását, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetését, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy bújóhelyeinek lerombolását, károsítását. Továbbá a törvény meghatározza, hogy védett állat- és növényfajok birtoklásához és szaporításához a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges.²⁰ Végrehajtás szempontjából a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III. 30.) Kormányrendelet az irányadó.²¹

A jogszabályi alapon védelemben részesülő állatfajok taxatív listáját a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 2. és 8. számú melléklete tartalmazza. A tudományos és magyar elnevezések mellett az egyed (függetlenül fejlődési formájára) pénzben kifejezett természetvédelmi értéke is szerepel.²² A védett állatfajok tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó engedély megszerzésére irányuló, és személyi feltételeire vonatkozó szabályokat a 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet deklarálja.²³

¹⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), P) cikk

¹⁹ Greenpeace honlapja, Online elérhető: <https://act.greenpeace.org/page/33843/action/1?locale=hu-HU> Megtekintve: 2021. 04. 04.

²⁰ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről

²¹ 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

²² 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről

²³ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról

3. A JELENSÉG MAGYARORSZÁGI HELYZETE

Az illegális kereskedelem rendszerében leginkább tranzitszerepet töltünk be, mely a legtöbb esetben légi úton történik. Lefoglalási adatok elemzése és szakértői interjúk alapján megállapították, hogy a veszélyeztetett fajok legális és illegális kereskedelmében, noha nem látunk el központi szerepet, mégis az ebből származó kereskedelem értéke éves szinten több száz millió forint.²⁴ Az illegális kereskedők, szállítók, az állatjóléti és állategészségügyi szabályokra tekintet nélkül igyekeznek minél jobban elrejtetni, esetenként zsúfolni szállítmányukat. Sok esetben ezt oly módon teszik, hogy az állatok egy részének vagy egészének maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. A legtöbb lebukás az országhatár átlépésekor történik, ahol volt rá példa, hogy 440 kisteknőst találtak egyetlen személyautóban a műszerfal és a kárpitok mögé rejtve,²⁵ vagy éppen 6 gibraltári makákó majmot és négy pehelyécét igyekeztek átcsempészni egyetlen körülmények között.²⁶

Az informatika fejlődése és a mindennapos elektronikai eszközök használata miatt a bűncselekmények típusai, színterei is dinamikusan változnak. Egyre több az online térbe költözik. Más bűncselekményekhez hasonlóan a természetkárosítás is megjelenik a külvilágban, így csak az elkövetői kör és az „előkészülethez” tartozó magatartások bújhatnak el a kibertérben. A szakmai berkekben közismerten legnagyobb kisállatbörzéken rendszeresen észlelhető a veszélyeztetett állatfajok jogtalan kereskedelme. Annak ellenére, hogy a rendezők felhívják a figyelmet az állattartásra, árusításra és a védett állatokra vonatkozó szabályokra, mégis minden alkalommal lehet jogsértéssel találkozni. A nem megfelelő szállítás és gondozás miatt többször észleltem én is elhullott vagy éppen haldokló állatot. A rendezvényen rendszeresen ellenőrzést szoktak tartani a szakhatóságok és egyesületek. Védett és nemzetközi egyezmények alapján veszélyeztetett fajok közül a leggyakrabban apró emlősök (mókus, pele), énekesmadarak (tengelic, csicsörke) és víziszárnyasok (nyílfarkú réce, bütykös ásólúd) szoktak előkerülni. Ezek az állatok elkobzást követően rendszerint állatkertek karanténjaiba kerülnek.

²⁴ Harnberger György – Zsigmond Csaba, A veszélyeztetett vadon élő fajok szállításának vámhatósági ellenőrzése Magyar Rendészet 2020/1. 45–66. DOI: 10.32577/mr.

²⁵ Origo.hu, Janecskó Kata: Nyúzással trükköznek az állatcsempészek 2009. 09. 21. 14:00. Online elérhető: <https://www.origo.hu/itthon/20090921-cites-illegalis-vadkereskedelem-magyarorszagon.html> Megtekintve: 2021. 04. 05.

²⁶ Pannon RTV hírportál: 2012. 10. 31. 16:35. Online elérhető: <https://pannonrtv.com/rovatok/onkormanyzatok/allatcsempeszeket-fogtak-horgoson> Megtekintve: 2021. 04. 05.

3.1. Természetkárosítás

A cselekménnyel összefüggésben három fajta eljárás jöhet szóba. A csekély súlyúaknál a szabálysértési²⁷ vagy közigazgatási hatósági eljárás²⁸, melyek dolgozatom korlátozott terjedelme miatt nem kerülnek részletes elemzésre, azonban nem elhanyagolhatók. A témámban taglalt cselekmények legtöbb esetben a természetkárosítás büntettét valósítják meg. Fogalmát a Btk. a XXIII. fejezetében, a 242. §-nál ismerteti. Három alapesete így szól:

„Aki

a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,

b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,

c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”²⁹

Ebből következik, hogy a védett állatoknál el kell érjen egy bizonyos pénzben kifejezett értéket ahhoz, hogy természetkárosítás bűncselekménye megvalósuljon. A legalacsonyabb fokozottan védett állat természetvédelmi értéke 100.000 Ft, tehát ez a limit határérték. Azon fajok, melyek magyarországi állománya kevésbé veszélyeztetett, és emiatt az adott egyed nem éri el az említett összeget, mást kell alkalmazni. Több darab esetén az ő egyenként kifejezett természetvédelmi értékük összegét kell venni. Tehát, ha a cselekményt például 2 db mocsári teknőssel (*Emys orbicularis*) valósították meg, melyeknek egyenként 50.000 Ft a rendeletben meghatározott értékük, akkor a kettőjük összege már eléri a bűncselekményi határértéket.

3.2. Engedélyezési eljárások

Természetesen a jogszabályok lehetőséget adnak bizonyos védelemben részesülő fajok tartására, hasznosítására. Főképp társadalmi, gazdasági és kulturális szempontok játszanak közre az adott engedélyezések szempontjából. Előfordul, hogy egy adott faj szerepel a CITES listán,

²⁷ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 187. §

²⁸ 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 80. §

²⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. § (1) bek.

azonban mentesség vonatkozik rá. Ilyen a védett orchideák családjába tartozó vanília is, amelyet Madagaszkáron kereskedelmi céllal termesztene. Ettől eltekintve, főszabályként Magyarországon engedély vagy úgynevezett európai uniós bizonylat, továbbiakban EU- bizonylat szükséges egy védelemben részesülő faj jogszerű birtoklásához. Ehhez fontos tisztázni, hogy engedélyezések szempontjából alapvetően két halmazról beszélhetünk. Az első a nemzetközi védelem, a második a hazai. Utóbbit a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról szóló kormányrendelet határozza meg.

Tartalmazza, hogy védett, fokozottan védett, illetve az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős (továbbiakban: EK) állatfajok egyedeire főszabály szerint a természetvédelmi hatóság adja ki az engedélyt.³⁰

Fokozottan védett állatfaj esetében országos illetékességgel a Kormányhivatal jár el, kivételt képeznek a solymásmadarak. Az ő esetükben országos illetékességgel a természetvédelmi feladatkörében eljáró Pest Megyei Kormányhivatal az engedély kiadására jogosult. Egyéb védelemben részesülő állatfaj esetében a területi természetvédelmi hatóság engedélyezi azok birtoklását.³¹

A magyar jogrendszer szigorúbb a természetes személyekkel szemben. Esetükben fokozottan védett állatfajok egyedének tartására, hasznosítására, bemutatására néhány kivételtől eltekintve (pl. solymászat) kizárja az engedély lehetőségét.³² Különböző szervezeteknél nem kizárt, sőt, több mozgásteret biztosít a jogosultság megszerzésében, azonban az elkövetők szinte minden esetben természetes személyek, ezért az ő esetüket kívánom részletesebben kifejteni.

Természetes személy számára védelemben részesülő állatfaj egyedének a tartása, hasznosítása, illetve bemutatása három feltétel teljesülése esetén engedélyezhető. Nagykorúnak kell lenni, az adott faj egyedére meghatározott feltételeket tartósan biztosítani kell, és tevékenységének közérdeket kell szolgálnia.³³ Összegezve, hobbi vagy egyéb szubjektív motivációból eredő védett állat tartására kizárt az engedély megszerzése. Azonban, ha megáll a közérdek, akkor a fent említett hivatalokba a 348/2006. (XII. 23.) Kormányrendelet 4. számú, solymásmadarral kapcsolatban a 6. számú mellékletét kell benyújtani a további szükséges dokumentumokkal.

A CITES fajok esetében Európai Unión belül EU-bizonylatra, harmadik országból történő behozatal esetén export-import engedélyre van szükség. Ilyenkor célszerű tudni, hogy az adott

³⁰ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról

³¹ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 17. § (2)

³² 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 4. § (3)

³³ 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 4. § (2)

faj a Tanácsi Rendelet „A” vagy „B” mellékletében szerepel-e. A CITES honlapján naprakész útmutatók és formanyomtatványok vannak, melyek segítséget nyújtanak az ügyintézéshez.

„A” melléklet esetében a szabályozás magára a kereskedelmi tevékenységre vonatkozik. Az EU-ban az ilyen állat kizárólag EU-bizonylattal árusítható, ez egy sárga dokumentum, amit a vásárlással egy időben át kell adni az új birtokos számára. Vásárlóként nagyon fontos összevetni az állat egyedi azonosítóját és további azonosításra szolgáló jelét, mivel ezekkel is követnek el visszaéléseket. Amennyiben rendben lezajlott a tulajdonosváltás, ezt be kell jelenteni az illetékes természetvédelmi hatóságnál.³⁴

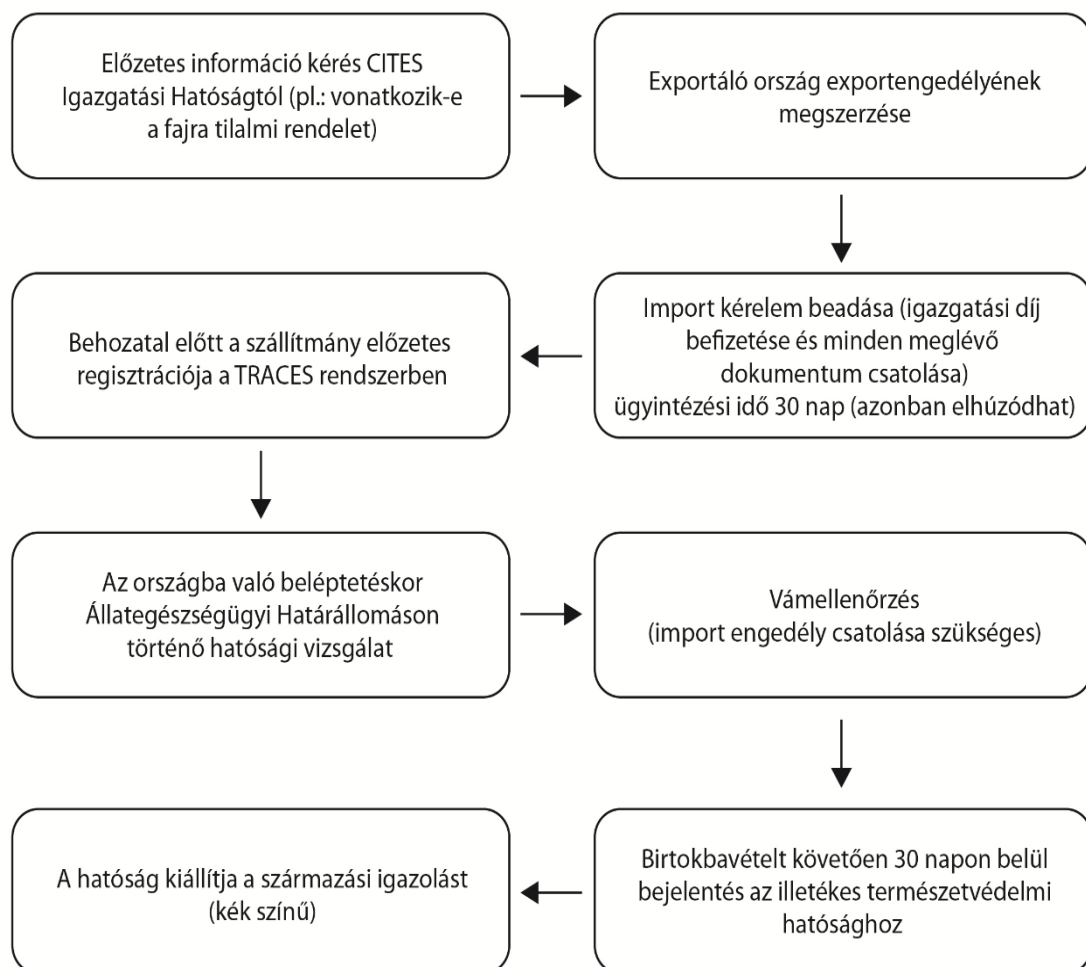
A „B” mellékletes fajoknál könnyítés, hogy nem mind bejelentésköteles. Ettől függetlenül igazolni kell a származást, melyre egy adásvételi szerződés teljesen megfelelő. Bejelentési kötelezettség alá tartozó fajoknál eltérő a dokumentum színe. A tenyésztői bizonylat zöld színű, amennyiben az egyed Magyarországon született, kék, ha külföldön, és fehér, ha régen vették a nyilvántartásba. A bejelentési kötelezettség náluk is érvényben van, melyre 30 nap áll rendelkezésre.

Bonyolódik az eljárás, ha harmadik országból szeretne valaki jogszerűen behozni CITES-es fajt. Sok esetben szükség van az illetékes természetvédelmi hatóságtól egy előzetes importengedélyre, és csak ezt követően állítja ki a származási ország hatósága az exportengedélyt. Utóbbira minden esetben szükség van, mivel csak ezeknek a dokumentumoknak a birtokában adható be a kérelem, melynek ügyintézési határideje 30 nap, azonban nem tartozik bele az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének időtartama, valamint a harmadik országokkal lefolytatott konzultáció, ezért jócskán elhúzódhat az eljárás. Amennyiben megvizsgálták és rendben találták az iratokat, kezdetét veheti a szállítás. Az állat megérkezésekor, a magyar hatóság a dokumentumok megléte esetén kiadja a birtoklásra jogosító dokumentumokat. E tevékenység közben más jogszabályokra is figyelemmel kell lenni, ugyanis a behozott élő állatokat Állategészségügyi Határállomáson kell megvizsgálni, és csak ezt követően léptethetik be az országba. Az ott szolgálatot teljesítő hatósági orvos kizárólag a magyar forma szerinti nemzeti állategészségügyi importbizonyítvány birtokában tudja engedélyezni a behozatalt. Lehetséges, hogy a feladó országban saját, nemzetközileg is megfelelő formanyomtatvány van, azonban ebben az esetben is ki kell tölteni a NÉBIH weboldaláról letölthető dokumentumot, melynek együtt kell utaznia a feladott állattal. Fontos a gyakorlatban, hogy a hatósági állatorvos mindaddig nem látja az online rendszerben az érkező állatot – ezáltal engedélyezni sem tudja –, amíg a TRACES webes

³⁴ CITES honlapja, megtekintve 2021. 10. 10.

felületen nincs regisztrálva. Ehhez szükség van egy importőrre, aki a legtöbb esetben a szállítással megbízott. Ez lehet cég vagy magánszemély, lényeg, hogy egy profillal kell rendelkeznie a TRACES rendszerben, melyet hatósági állatorvos fogad el. Ezután a vámellenőrzés következik, ezzel párhuzamosan a vámhatóság adatot szolgáltat a CITES igazgatóságának, majd végzetével jogilag is beléptetik az országba. A felsorolt lehetőségek közül kiválasztva egyet, saját készítésű ábrán szemléltetem egy CITES II. függelékében és a Tanácsi rendelet „B” mellékletében szereplő faj jogszerű behozatalát. Ilyen például a sárgahomlokú amazon papagáj (*Amazona ochrocephala*).

2. ábra: Jogszerű behozatal folyamata

Kitűnik, hogy sokrétű engedélyezési formák vannak, melyek specializálódnak az adott fajhoz. Bonyolultságuk a csupán eredetigazolástól egészen odáig terjed, hogy olykor a szakembereknek is el kell gondolkodnia, mi a helyes eljárás. A jogszerű behozatallal kapcsolatos kötelezettségek (védettség, állategészségügy, szállítási szabályok stb.) összetettsége miatt, a hétköznapi ember számára szinte kizártnak tartom, hogy zökkenőmentesen végig vigyen egy ilyen folyamatot.

3.3. Jogellenes kereskedelem jellemzői

A kereskedelem tág értelemben az a folyamat, amikor a megtermelt javak eljutnak a fogyasztókhoz. Gyakorlatilag itt is erről van szó, csak egy speciális formában. Szinte legkézenfekvőbb színtere az internet, ahol az eladók, elkövetők igyekeznek forgalomba hozni „árujukat”, azaz a jogszabályi védelem alatt álló állatokat. Ez alatt értendő az is, amikor online piacra feltöltik az adott élő szervezet egyedéről szóló hírdetést. Már a Btk. is úgy fogalmazza meg, hogy az élő szervezet egyedének számít akkor is, ha az már elpusztult, vagy a termék olyan összetevőt tartalmaz. Utóbbi egyébként inkább az egzotikus fajokat tartalmazó termékek-nél jellemző, mint az úgynevezett tigristapasz. Érdekessége, hogy a gyakorlatban főszabály szerint elegendő, ha szerepel az összetevők között, mivel a vizsgálata nagyon költséges, valamint sokszor kimutatható DNS nem is található a szakértői vizsgálat során. Ennek oka a számtalan kémiai és fizikai eljárás, melyeken átesik a termék a forgalomba hozatal előtt. Hasonlóan egyednek számít a kikészített medvebőr vagy akár medvekolbász is. Azonban a fő témához visszakanyarodva, gyakran találkozhatunk védett vagy fokozottan védett élő állatokkal is az interneten, mint például a gyöngybagoly (*Tyto alba*).

Alapvetően a kínálati oldalt kétfelé osztanám. Egyik csoportjuk, akik gyakorlatilag gondatlanul követik el a bűncselekményt. Nem tudják meghatározni az egyed pontos fajtát, vagy valamilyen nekik nem felróható körülmény miatt nincsenek tisztában a jogi rendelkezésekkel. Utóbbira remek példa az öröklés. Adott egy személy, aki bár tudatában van, hogy hatósági engedélyek nélkül birtokol védett állatot, azonban hobbija részleteit a családtagok nem ismerik. Halála után az örökösök vagy tovább birtokolják az adott faj egyedét, egyedeit vagy túladsnak rajta. Bármelyik mellett döntenek – amennyiben eléri a természetvédelmi érték az említett határösszeget –, gyakorlatilag bűncselekményt követnek el. Természetesen a későbbi eljárás fogja tisztázni, hogy fennállnak-e a büntethetőséget kizáró vagy megszüntető okok, azonban az örökös emlékét őrző fajt biztosan elkobozzák. Ha elvonatkoztatunk az élő állatoktól, vadászberkekben nem ritkaság a medvetrófea. A barnamedve (*Ursus arctos*) Magyarországon fokozottan védett, tehát birtoklása tilos. A vadászati trófeák azonban privilégiummal rendelkeznek. Jogszerű külföldi elejtés esetén, a megfelelő dokumentumok birtokában a jogszabály lehetővé teszi, hogy elejtője, akinek a trófea vadászélményének tárgyasult emlékéül szolgál, birtokban tarthassa és bemutathassa. Ebből az következik, hogy kizárólag az elejtő személyéhez kötött a birtoklás, azaz a kereskedelem továbbra is tilos, valamint nem örökölheto, mivel másnak nem szolgál a vadászata emlékéül. A gyakorlatban ehhez hasonló örökségből származó egyedekkel

találkozhatunk, valamint azonos esély van élő egyedek hirdetésével is találkozni. Természetesen itt anyagi haszon érdekében határoznak az eladás mellett, azonban itt egy eseti adásvételről beszélhetünk.

Másik csoportban helyezném el a szándékos elkövetőket, akik pontosan ismerik a fajokat, azok védelmi státuszát és azt is, mennyi haszon lehet rajtuk. Jelenlétük leginkább a kedvtelésből tartott állatok körében fordul elő. Vannak, akik a természetből szerzik be az állatokat, madarak esetében akár már tojás formában, velük ellentétben mások megvásárlást követően tenyésztik és a szaporulattól kívánnak megválni. Tapasztalataim szerint a felsoroltak a képzeletbeli piramis alján helyezkednek el. Sok van belőlük, de kevesebb egyeddel követnek el deliktumot. A szervezet csúcsa felé haladva a kereskedőket találjuk meg, akik kiépült hálózattal rendelkeznek nemcsak belföldön, hanem külföldön is. Az évek alatt azt tapasztaltam, periodikusan szüneteltetik „vállalkozásukat” – ennek oka általában, hogy eljárás indul ellenük vagy a gazdasági körülmények miatt csökken a vásárlási kedv. Kapcsolataiknak köszönhetően a legtöbb veszélyeztetett faj beszerzése számukra olyan egyszerű, hogy heteken belül a „megrendelőnél” van a kért állat. A nem határidős beszerzéseknél magyar tenyésztőktől igyekeznek beszerezni a kért állatokat, melyeket az engedélyek hiányában nagyon nyomott áron tudnak tőlük megvásárolni. Az illegálisan tartott fajokat a többség nem meri nyilvánosan hirdetni (persze vannak ellenpéldák), emiatt biztonságosabbnak ítélik olcsóbban eladni egy ismerős felvásárlónak. Ennek köszönhetően néhány éve az Európában szinte összeomlott állományú márványos récének (*Marmaronetta angustirostris*) párját már 16.000 Ft-tól lehetett kapni a feketepiacon. Magyarországon természetesen fokozottan védett, természetvédelmi értéke darabonként 250.000 Ft. Az árult egyedek felmenői szinte biztosan külföldi tenyészetekből származtak, azonban ezzel a példával szeretném érzékelteni, hogy milyen kis összegért cserélhetnek gazdát a vadonban sajnos már ritkán előforduló fajok. Ha a tiszta piachoz szeretném hasonlítani, ahol az árat a kereslet és kínálat határozza meg, akkor a feketepiacon ezen komponensekhez hozzájön a lebukás veszélye, valamint az abból eredő joghátránytól való félelem. Mondanom se kell, hogy ez a tenyésztők oldalán alacsony árat fog eredményezni. Kapcsolatok híján, a tőlük elszigetelt végső vásárló viszont pont emiatt fogja megfizetni a számára fontos fajt, mert nem találkozik a kínálati oldallal. Itt jönnek képbe a kereskedők, akik busás haszonért cserébe, eljuttatják az állatot az eladótól a vevőig.

A kereskedés tárgyát képező állatokat rendszerint sokat utaztatják, és többször is le- és felpakolják őket. A logisztika megkívánja, hogy rendelkezzenek egy teleppel, ahol az állatok életben maradnak, életszükségleteiknek megfelelő körülmények vannak. Sajnos a legtöbb esetben ez nem egyenlő azzal, hogy ott jól is érezzék magukat. A már eleve stresszes egyedek többnyire

zsúfolt ketrecekbe, kennelekbe, udvarba kerülnek. Minél kisebb helyen vannak, annál könnyebb össze is fogni őket. Van, amikor a külföldről, akár napokig utaztatott állatok 24-48 órát pihennek az illegális telepen és már viszik is őket tovább. Egy részük sajnos nem éli meg, hogy megérkezzen új gazdájához, viszont van olyan is, amikor nagyjából pont addig bírják és a már számukra ideális helyen pusztulnak el a legyengültség következtében. Ezzel az elhullási aránnyal persze előre számolnak a kereskedők, azonban számukra anyagilag így is jól profitáló üzletet jelent.

Véleményem szerint kiválóan szemlélteti a védett állatokkal való kereskedelem üzleti potenciálját, hogy még külföldről is igyekeznek részesedni belőle. Más-más országokban eltérő a szabályozás; például kaphatnak magánszemélyek is kereskedelmi engedélyt CITES II. függelékében szereplő fajra, azonban, ha az Magyarországon fokozottan védett, akkor az arra vonatkozó szabályt kell alkalmazni, azaz tilos bárminemű kereskedelem, sőt a birtoklás is.

A felsoroltak ellenére egy rendszeresen hazánkba látogató osztrák kereskedő több alkalommal is megkísérelt védelem alatt álló fajokat eladni. Az általa árult állatok túlnyomó része nem kívánt semmilyen engedélyt, azonban több millió forint természetvédelmi értékű védett és fokozottan védett réce- és lúdfajokat foglaltak le a hatóság tagjai.³⁵ Az incidenst követő években az említett személlyel nem lehetett találkozni a börzéken, azonban megjelentek más kereskedők, akik betöltötték a szerepét. A legálisan tartható állatok vizeire evezve elmondható, hogy a nyilvános kisállatpiacokon közkedveltek a külföldi kereskedők, mivel nagyon színes fajlistával rendelkeznek, és alacsonyabb árakon lehet tőlük vásárolni, mint azoktól a tenyésztőktől, akik teljes odafigyeléssel és a jó gazda gondosságával nevelik állataikat. Ez a nagy érdeklődés viszont nagyon jó táptalajt ad, hogy az illegálisan tartott fajokat a „csomagtartóból vagy hátsó ülésről” árulják.

3.4. Természetkárosítással szembeni fellépés

Mielőtt komolyabban górcső alá helyezném a lehetőségeket, fontos leszögezni, hogy az élőhely és a meglévő ökoszisztéma megóvása a nulladik lépés. Alapvetően ebből kell kiindulnunk, hiszen a velük kapcsolatos bűnözés is itt veszi kezdetét. Magyarország változatos élőhelyekkel és bizonyos területeken ritka állat- és növényvilággal rendelkezik. Ennek köszönhetően, a terület indokolt védettsége miatt, különböző – jogilag szabályozott – térségeket hoztak létre. Ilyenek a Nemzeti Parkok, tájvédelmi körzetek, vagy akár említhetném a Natura 2000 program által lefedett zónákat is. A hagyományos mezőgazdasági területekkel ellentétben itt

³⁵ <https://www.szoljon.hu/jasz-nagykun-szolnok/kozelet-jasz-nagykun-szolnok/egy-monori-piacon-bukott-le-az-osztrak-ludas-maty-i-331518/> Megtekintés ideje: 2021. 10. 06.

nemcsak a művelést tiltják vagy szabályozzák, hanem szakemberek dolgoznak nap mint nap a környezet rendben tartásáért.

Ezért a tevékenységért a Természetvédelmi Őrszolgálat felel, kiemelt feladatuk többek között a mintegy 850 ezer hektár országos jelentőségű védett természeti terület, valamint mintegy 1900 védett növény- és állatfaj őrzése, megóvása, károsításának megelőzése. A nemzeti parkigazgatóságok szervezetében jelenleg összesen 245 fő egyenruhával és szolgálati maroklőfegyverrel ellátott, megfelelő hatósági jogosultságokkal rendelkező állami természetvédelmi őr dolgozik.³⁶ Ezenfelül önkormányzatok is foglalkoztathatnak úgynevezett önkormányzati természetvédelmi őrköt, akik a jegyző irányításával látják el szolgálatukat.³⁷ A felsorolt szakemberek, szolgálati területüket ismerve a legtöbb információval rendelkeznek arról, hogy milyen védett és fokozottan védett állatok fordulnak elő az adott helyen. Ismerik szokásaikat (ivó- és táplálkozóhely), aktivitásukat, költő- és szaporodóhelyüket. Nagyon hasznos a természetvédelem szempontjából az alábbi szolgálati forma, azonban ők sem fedik le az ország egész területét. Ezeken a helyeken a lakossági természetvédelem jöhet szóba. Szemléltető példaként említve, lakóhelyem környékén évekkel ezelőtt rendszeres fészkelő volt a fokozottan védett kékvércse (*Falco tinnunculus*), melynek költőhelyét jól lehetett látni egy kirándulóösvény közelében. Bár a területhez nem tartozott természetvédelmi őr, azonban a helyileg legközelebb esővel felvettük a kapcsolatot, aki immár elkezdte dokumentálni a hozzátartozó adatokat. Anyait érdemes tudni a vércsefajokról, hogy többségük fészekfoglaló, tehát kihelyezett költőládákkal lehet segíteni szaporodásukat. Ezt más madárbarátok is szokták alkalmazni, hogy tegyenek a környezetért.

Az alcímben szereplő természetkárosítás alatt kizárólag az élő állatokat szeretném kifejezni, ezért nem esik szó a növényekről és általánosságban az élőhelyekről. Aki védett fajt birtokol, előzménye gyakran a vadonból történő befogás, begyűjtés volt. Ez sok esetben az előző generációknál történik meg, és utána jogellenesen szaporítják az egyedeket. Eddig szó esett a megelőzésről, ha tetszik, bűnmegelőzésről, azonban a következő lépés maga a bűncselekmény. Egyik lehetséges elkövetési mód tehát, amikor a vadon élő védelemben részesülő állat valakinek illegálisan a birtokába kerül. Ez történhet csapdával történő befogással, hurkolással, vadászat közben történő sebzéssel (természetvédelmi hatóság adhat engedélyt védett állat gyérítésére, azonban élve történő birtoklása továbbra is tilos), vagy tojások begyűjtésével.

³⁶ Magyar Nemzeti Parkok honlapja: <http://magyarnemzetiparkok.hu/termeszetvedelmi-orszolgalat/> Megtekintés ideje: 2021. 10. 08.

³⁷ 4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet a természetvédelmi őrkre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról

A jogellenes cselekmény folyamatában ez az a pont, ahol idejében észlelve még lehet esély a befogott egyed természetbe történő visszaengedésére, ahogyan ezt a Tahitófalu hegyvidéki részén is tették. Egy solymász védett héjafiókákat emelt ki a fészkükből, azonban a rendőrök együttműködve a természetvédelmi őrökkel, rajtaütöttek.³⁸ Az egyik legfontosabb a károk mérséklése, ami itt teljes mértékben sikerült, azonban a büntetőeljárást az elkövető nem tudta elkerülni. Az említett példa véleményem szerint jól prezentálja, mennyire fontos a különböző szervek, szakterületek együttműködése a sikeres munkában. Hangsúlyosnak tartom, amennyiben nem sikerül megelőzni a cselekményt, akkor muszáj még a helyszínen rajtakapni az elkövetőt, ellenkező esetben kicsinek találok az esélyét, hogy a hatóság tudomására jusson.

Kronológiailag a következő fázis, amikor már az élőhelyről elszállították a védett vagy fokozottan védett állat egyedet vagy egyedeit. Ezáltal a természetkárosítással szembeni fellépés célja és eredménye jelentősen változik. Itt az adott ügy tárgyát képező élő szervezetet nagy valószínűséggel már nem tudjuk visszatelepíteni (persze nem kizárt, csak csökkennek az esélyek). Ezáltal a károk mérséklése kevésbé jelenik meg. Ezt ellensúlyozza az elkövető felelősségre vonása, mely kettős célt szolgál. Egyrészt felel az elkövetett bűncselekményéért, másfelől a szankció elrettentésként is szolgál, hogy a jövőben tartózkodjon a hasonló tevékenységtől.

Összegezve a természetkárosítás elleni sikeres fellépést egy társadalmi hálónak látom, melyben különböző hatóságok, civil szervek és magánszemélyek vesznek részt. Kiemelten fontosnak tartom az oktatást, akár az állatvilágról, akár iskolarendőr előadások keretein belül a bűnmegelőzésről legyen szó. A kitűzött cél eléréséhez elengedhetetlen a természetvédelmi őrök feladata, nélkülük szinte bárki szabadon garázdálkodhatna az adott élőhelyen. Munkájukat tekintve fontos, hogy minden apró változást észrevegyenek, legyen szó egy törött ágról vagy elhullott állatról. Ezt követően fontos elem a szervek közötti kommunikáció és jó együttműködés, legyen szó egy rajtaütésről vagy egy kényszerintézkedésről. A gyors realizálásnál a nyomozó hatóság munkáját sok esetben a természetvédelmi őr fogja segíteni, azzal, hogy beazonosítja a fajokat, és tájékoztatást ad azok védelmi státuszáról.

3.5. Elkövetőkkel szembeni szankció

A természetkárosítás elkövetésének bárki alanya lehet, aki megfelel az általános alannyá válás feltételeinek. A természet védelmének legmagasabb felelősségi formája a büntetőjoghoz kapcsolódik, de ezen kívül fennállhat a közigazgatási jogi, polgári jogi vagy egyéb felelősség is. Az elkövetésért járó legsúlyosabb büntetés a Btk.-ban nevesített szabadságvesztés. E törvény

³⁸ Rendőrség honlapja: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/madarak-es-fak-napja-kicsit-maskent> Megtekintés ideje: 2021. 10. 31.

alapján a deliktum minősített esete 1-től 5 évig, alapesete 3 évig terjedő, míg privilegizált esete 2 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³⁹ A bírói gyakorlatban nagyon ritkán kerül sor letöltendő szabadságvesztésre, ehelyett inkább a próbára bocsátás, mint intézkedés, valamint pénzbüntetés valósul meg.

Az elkövető joghátrányt nemcsak a büntetőeljárás végen, hanem az első vele szemben történt intézkedés során is kaphat. Ennek alapja, hogy a természetvédelmi hatóság, közigazgatási eljárásban kiszabhat természetvédelmi bírságot a jogsértéssel érintett terület nagysága, illetve a védett faj pénzben kifejezett értékének alapulvételével.⁴⁰ Ez egy előzetes szankció, melynek teljesítése nem mentesíti az elkövetőt a későbbi büntetőjogi felelősség vagy más kötelezettség alól. A témával kapcsolatos kutatás során fellelt és lezárt ítéletek között elvétve lehetett találni jogerős szabadságvesztéssel végződő esetet. A jogszabály széles palettát biztosít az ismételt elkövetéstől elrettentés végett, azonban a hosszú eljárások gyakran aránytalanul alacsony büntetéssel zárulnak. Az említett eljárások szemléltetésére készítettem az alábbi ábrát:

3. ábra: Szankcionálás

Tényállás	Eljárás típus	Eljáró hatóság	Büntetés
Természetvédelmi szabálysértés (Szabs. tv. 187. §)	Szabálysértési eljárás (Szabs. tv.)	Rendőrség	Elzárás, pénzbírság (helyszíni bírság), közérdekű munka
Természetvédelmi bírságolás alapjául szolgáló tevékenység (Tvt. 80. §)	Közigazgatási hatósági eljárás (Ákr.)	Kormányhivatal	Természetvédelmi bírság
Természetkárosítás büntette (Btk. 242-243. §)	Büntetőeljárás (Be. tv.)	Rendőrség	Pl.: szabadságvesztés, pénzbüntetés

³⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 242. §

⁴⁰ 33/1997. (II. 20.) Korm. rendelet a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról

4. A KÖZÖSSÉGI MÉDIA MINT A NYÍLT FORRÁSÚ INFORMÁCIÓSZERZÉS FONTOS TERÜLETE

Dinamikusan változó világunkban reagálni kell a kibertérben fellelhető információk mennyiségi és minőségi növekedésére. Az információszerzés ezen módja nem új keletű, ahogyan ezt történelmi példák is mutatják, a múltban is meghatározó szerepet töltött be.⁴¹ Gyakorlatilag annak alapjait kell ráapplikálni a közösségi média felületeire és tudatosan szűrni a számunkra hasznos adatokat. A munkában, oktatásban és magánéletben szinte kikerülhetetlen a közösségi média használata, és a használó rövid időn belül önképére formálja azt. Ennek köszönhetően a legtöbb esetben néhány egyszerű keresés által már számos információval gazdagodunk.

4.1. A nyílt forrású információszerzés

A nyílt forrású felderítés/információszerzés (Open Source Intelligence – OSINT) kiemelkedő fejlődése a XX. század utolsó évtizedének közepén kezdődött. Az Egyesült Államokban ekkor kezdték el azt a kutatómunkát, amelynek fő célja a nyílt forrású információszerzés lehetőségeinek és korlátainak megvizsgálása, valamint munkamódszereinek kidolgozása. A kutatók eredményeként az információszerzésnek ez a módja már túllépett a katonai felderítés keretein, így a nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendvédelmi szervezetek, sőt, magánvállalkozások is alkalmazzák. Jelentősége a felderítés által megszerzett információk mennyiségében is látszik, hiszen napjainkban ennek jelentős része nyílt forrásból származik.⁴²

Jelentős felületnek tekinthető a közösségi média, mely az állandó változás színtere. Az egyes oldalak a növekvő reklámbevételekért folytatott versenyben folyamatos megújulásra kényszerülnek, ami rendre új lehetőséget biztosít a nyílt forrású hírszerzésben. Az eszközök mellett a felhasználói igények is dinamikusan változnak. A társadalom működését és azokat az eszközöket, amelyeket nap mint nap használunk, három tényező változtatja meg, ezek a gazdaság, a technikai fejlődés és a felhasználói attitűdök.⁴³

A minősített információkat nem tudja pótolni az OSINT, azonban a nyílt információforrások a 70-90%-át elégíthetik ki a teljes felderítő igényeknek.⁴⁴

⁴¹ Csizner Zoltán: Az OSINT határai, Nemzetbiztonsági Szemle 7. évfolyam (2019) 2. szám 19–31.

⁴² Ferenczy Gábor Zoltán – Internetalapú nyílt információszerzés elvi rendszerteknikai megvalósítása, Doktori (PhD) értekezés, 11. o. Budapest, 2007.

⁴³ Bányász Péter – Nemzetbiztonsági Szemle, A közösségi média mint a nyílt forrású információszerzés fontos területe 24–25. o. Budapest 2015. III. évf. II. szám

⁴⁴ Ferenczy Gábor Zoltán – Internetalapú nyílt információszerzés elvi rendszerteknikai megvalósítása, Doktori (PhD) értekezés, 11. o. Budapest, 2007.

4.2. Online fórumok

Az internet – ezen belül is az online csoportok – kiváló terep azon szerepek és identitások kiteljesedéséhez, amelyeket a megszokott szociális körünk normái eddig nem engedtek.⁴⁵ Mivel valamilyen érdeklődési téma szerint koncentrálnak ezek a virtuális körök, így hamar kialakulnak baráti vagy akár üzleti kapcsolatok. Ahogyan napjainkban például a kábítószer- fogyasztók és -kereskedők is zárt csoportokon belül kommunikálnak, úgy az állattartók körében sincs ez másképp. Az interneten számos, rendszertani besorolás alapján, osztály vagy akár családra bontott „szakmai” fórum található, ahol tagként igen gyakran találkozhatunk veszélyeztetett fajokkal is. Napi posztban teszik mindenki számára elérhetővé a lakásukban vagy kertjükben található veszélyeztetett fajokat. Sok esetben nem is rejtik véka alá az ilyen állatok engedély nélküli birtoklását, mi több, presztízsiként tekintenek rá. Természetesen előfordul az is, hogy nincsenek tisztában annak védett státuszával, azonban ez a ritkább. A felderítés szerepében már itt határozottan érvényesül az OSINT, hiszen ezek az információk gyakorlatilag szembe jönnek velünk a világhálón.

A közösségi oldalak lehetőségeket adnak az érdeklődési körnek megfelelő csoportokban való részvételben vagy akár ilyen alapításához. Csatlakozásomat követően én is felkerestem több csoportot, melyekbe jelentkeztem, továbbá felkérést kaptam egy frissen alakultnak az adminisztrátori pozíciójára. Ezeken az általam csak felhasználói minőségben látogatott fórumokon, legyen szó egy zártabb eladási felületről vagy csak szakmai tapasztalatcseréről, előfordulnak olyan képek, melyek gyanúra adhatnak okot; például, amikor eladásra kínálnak hétköznapi madarakat, de a fotókon fokozottan védettek is szerepelnek. A szövegben a hirdető leírja a szabadon tarthatók nevét és folytatja azzal, hogy „... és más fajok”. Elméleti szinten elképzelhető, hogy jogi személyként van engedélye bemutatási célra birtokolni a fotón látható fokozottan védett fajt és nem őket érti „más fajok” alatt, azonban gyakorlati tapasztalataimból és a megszerzett elméleti háttérből kiindulva bennem ilyenkor felmerül a gyanú, hogy ez akár bűncselekmény is lehet.

Az általam felügyelt csoportban is időről időre szerepel az adminisztrátori engedélyezésre váró posztok között olyan kérés, miszerint bizonyos állatokat keresnek továbbtartásra. Persze mindaddig nincs is ezzel probléma, amíg nem védett fajról szól. Legutóbbi esetben halálfejes lepke (*Acherontia atropos*) iránt érdeklődtek volna, de a poszt elvetésén túl, rövid tájékoztatást is kapott, miszerint az adott rovar Magyarországon védett, természetvédelmi értéke 10.000 Ft.

⁴⁵ Ujhelyi Adrienn: Doktori (PhD) disszertáció, Online csoportok kívülről és belülről. Az internetes közösségek szociálpszichológiai vizsgálata, Budapest 2011.

Engedélyek hiányában jogellenes a tartása, továbbá szabályzatunk is tiltja a fogságban tartott védett állatokkal kapcsolatos posztokat. Az említett fajt, egyébként olasz⁴⁶, illetve brit⁴⁷ webshopokból is meg lehet rendelni pete vagy báb formában. Én is megnéztem az említett oldalakat, és például petét minimum 15 db-os csomagban lehet venni. Az érdekessége az, hogy az egyed minden fejlődési stádiumára azonos szankció vonatkozik, tehát jelen esetben 1 csomag pete rendelése esetén már meg is haladná a vásárló a természetkárosítás bűncselekményének az alsó értékét. Az interneten számtalan nemzetközi videó található, ahol bemutatják a fajt, annak jellegzetességeit, otthoni tartását, nevelését. Ezek után az izgatott vásárlónak csak pár kattintásba kerül és meg is tudja rendelni a boríték méretű csomagot, melyről nézőpontom szerint nem is vélelmezi, hogy jogi normákba ütközik. A problémát a tájékoztatás-tájékozódás hiányában látom. A leírt példánál az ilyen küldemények méretüknél (és vélelmezett tartalmánál) fogva nem kerülnek állategészségügyi ellenőrzés alá, ahol kiszűrhetnék annak jogellenességét. Ebből eredően szinte biztosan meg is kapja a magyar vásárló és csak később, akár véletlen juthat a hatóság tudomására, amikor már felnevelte az állatokat és például képeket tölt fel róluk a világhálóra.

⁴⁶ <https://www.timetobreed.com/>

⁴⁷ <https://www.wwb.co.uk/>

5. A NYOMOZÁS MEGINDÍTÁSA

A nyomozás feljelentéssel, az ügyésznek vagy a nyomozó hatóság tagjának a hivatali minőségében tudomására jutott adatok, vagy a nyomozó hatóság, továbbá az ügyészség saját észlelése alapján indul. Utóbbi esetben a hivatal hatásköréből kifolyólag megismert adatokból eredően valósul meg.⁴⁸ Amennyiben megfelelő mennyiségű és minőségű adat áll rendelkezésre, úgy a nyomozó hatóság vagy az ügyészség elrendeli a nyomozást. Fontos vizsgálni az elkövetett cselekményt a tényállás pontos tisztázása miatt, illetve annak helyét és idejét, hogy kiderüljön, az deliktum-e. Abban az esetben, ha a bűncselekmény ténye bebizonyosodik vagy arra vonatkozóan egyszerű gyanú merül fel, úgy meg kell állapítani a hatáskör és illetékességi szabályok alapján, hogy mely hatóságnak kell az ügyben eljárni.

A természetkárosítás bűncselekménynél az elkövetés helye nemcsak az illetékesség megállapításában fontos vizsgálati elem, hanem a tényállás minősítésében is fontos szerepet tölt be.⁴⁹

Az egyik legfontosabb feladat a büntetőeljárás megindításakor, hogy a kriminalisztika alapkérdéseire tudjuk-e a válaszokat, azaz, hogy:

- Mi történt?
- Hol történt?
- Mikor történt a jogellenes cselekmény?
- Hogyan történt a bűncselekmény?
- Ki követte el és ki a sértettje a bűncselekménynek?
- Kivel követte el az adott deliktumot?
- Miért követte el az adott deliktumot?

Témámban tárgyalt kategóriánál, az említett kérdésekre általánosságban egyszerű választ adni, noha közvetett sértettet nem kell keresni. Az minden esetben a természethez fűződő társadalmi érdek lesz. A bűncselekmény nyomozása esetén számos szakértőre lehet szükség a speciális információk beszerzéséhez. A folyamatos adatszerző, feldolgozó és értékelő folyamat lehetővé teszi a verziók felállítását, mely elengedhetetlen a nyomozási terv kidolgozásához. Ez alapján szakszerűbben és célravezetőbben lehet eljárni a további cselekményeknél, gördülékenyebben le lehet folytatni a későbbi kihallgatásokat.

⁴⁸ 2017. évi CX. törvény a büntetőeljárásról, 375. § alapján.

⁴⁹ 2012. évi C. tv 243. § 2. bek.

6. HATÁSKÖR ÉS ILLETÉKESSÉG ELDÖNTÉSE

A nyomozó hatóság a hatáskörét és az illetékességét hivatalból vizsgálja. A nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt – sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét – elkövették. A megelőzés elve érvényesül, ha az elkövetés helye nem állapítható meg, vagy a cselekmény jellegéből adódóan több hatóság lenne jogosult lefolytatni az eljárást. Ez azt jelenti, hogy az ügyben elsőként intézkedő – ennek hiányában –, a bűncselekményről elsőként tudomást szerző nyomozó hatóság illetékes a nyomozás lefolytatására.⁵⁰

A kérdés tisztázására a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről szóló 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet ad választ. A jogszabály 2. melléklete a Készenléti Rendőrség hatáskörébe tartozó bűncselekményeket sorolja fel, amely alapján a Btk. XXIII. fejezet, azaz a környezet és a természet elleni bűncselekmények köréből kettőt jelöl meg:

Btk. 241. § (1) bekezdés c) pont – Környezetkárosítás büntette, ha az három vagy több megyét érint, kivéve a vízirendészeti rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozó esetet, illetve

Btk. 242. § (2) bekezdés b) pont – Természetkárosítás büntette, kivéve a vízirendészeti rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozó esetet.⁵¹

A felsoroltak körén kívül eső bűncselekményeket alapesetben az elkövetés helye szerint illetékes rendőrkapitányság vizsgálja. A felsoroltak körén kívül esőt alapesetben az elkövetés helye szerint illetékes rendőrkapitányság vizsgálja. Emellett vannak olyan belső utasítások, melyek szintén befolyásolni tudják a későbbi hatáskört. Ilyen a fokozottan védett madarak mérgezése esetén teljesítendő jelentési kötelezettség a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda felé.⁵²

⁵⁰ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet

a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről

⁵¹ 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről

⁵² Rendőrségi protokoll: <https://parlagisas.hu/sites/default/files/renderorsegi.pdf> Megtekintés ideje: 2021. 10. 05.

7. ELJÁRÁSI CSELEKMÉNYEK ÉS KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK SORÁN BESZEREZHETŐ ADATOK

A természetkárosítással kapcsolatos ügyekben az eljáró hatóság egyik legfontosabb feladata a természetkárosítás nyomozása során is az adatgyűjtés és a bizonyítékok beszerzése. A gyakorlatban legnagyobb szerepet kapó hatósági tevékenységek ezesetben a szemle, kutatás és a lefoglalás.

Az első egy olyan eljárási cselekmény, melynek eredményei az eljárás számára olyan adatokat nyújtsanak, amelyek alkalmasak lehetnek a bizonyításra. Végrehajtása során a büntetőeljárásról szóló törvény által meghatározott eljárási szabályok betartása és garanciák érvényesítése mellett megfigyelik, rögzítik a helyszínen talált állapotot, helyzetet, körülményeket. Emellett felkutatják és a vonatkozó szabályoknak megfelelően rögzítik a nyomokat, nyomhordozókat, anyagmaradványokat, egyéb elváltozásokat, valamint mindezek összefüggéseit.⁵³ Veszélyeztetett fajokkal kapcsolatos ügyekben, ez lehet a tartási körülmény, az állatokon található esetlegesen hamis vagy hamisított egyedi azonosító vagy akár annak hiánya. A szemle gyakorlati végrehajtása szerteágazó, ahogyan az ilyen jellegű természetkárosítási ügyek is, emiatt nem lehetséges annak részleteibe menő bemutatása. Főszabály szerint a szemle általános szabályait kell követni és ahhoz igazítani a speciális eltéréseket.

7.1. Kutatás

A kutatás, mint kényszerintézkedés, tartalmilag azonos az előző eljárási törvényben nevesített házkutatással, azonban a jogalkotó a pontosabb meghatározás érdekében változtatott annak elnevezésén. A terepen az évek rutinja miatt sok helyen még a házkutatás megnevezéssel lehet találkozni, azonban ez így már nem helyes.

„A kutatás a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatása. A kutatás információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására is kiterjedhet.”⁵⁴

Az említett intézkedés tárgya tehát helyiségek, körülhatárolt helyek mellett jármű és információs rendszer is lehet. A kutatással érintett személynek ezzel egy alkotmányos alapjoga sérül, az úgynevezett magánlakás sérthetetlenségéhez fűződő jog. Ez egy olyan szuverén szféra, melyre a hatóság – a halasztást nem tűrő esetektől eltekintve – a jogosult engedélye nélkül csak

⁵³ 13/2012. (VII. 30.) ORFK utasítás a büntetőeljárások keretében lefolytatandó szemlék végrehajtásáról és a bűnügyi technikai tevékenység egységes szabályozásáról 2. c)

⁵⁴ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 302. § (1)

hatósági határozat alapján léphet be. Specialitása, hogy a magán- és családi életet, az otthon tiszteletben tartásához fűződő jogot is limitálja, ennek következtében a terheltén kívül más személy vagy személyek házijogát is korlátozhatják.

Alapvetően két csoportra oszthatók a kutatás feltételei, általános és különös okokra. Általános feltételek a kutatásnál:

- a nyomozás elrendelése bűncselekmény gyanúja miatt, és
- az eljáró hatóság kutatást elrendelő írásbeli határozata.

Különös feltételei szükségszerű elemei a kutatás elrendelésének, azaz, ha:

- a bűncselekmény elkövetőjének kézre kerítésére (bujkáló elkövető elfogására),
- a bűncselekmény nyomainak felderítésére,
- bizonyítási eszköz, elkobozható vagy vagyoneklobzás alá eső dolog megtalálására vagy
- információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására vezethet.⁵⁵

A kutatás elrendelésére a büntetőügyekben eljáró valamennyi hatóság, azaz a bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság is jogosult. Amennyiben a bíróság határozatának meghozatala olyan kétsédelemmel járna, amely a kutatással elérni kívánt célt jelentősen veszélyeztetné, úgy anélkül is végrehajtható, azonban utólag haladéktalanul be kell szerezni. Annak megléte nélkül a kutatás eredménye nem használható fel. A kutatást elrendelő határozatnak kötelező tartalmaznia a kutatás célját és az elrendelését megalapozó tényeket, amennyiben lehetséges, az elrendelő határozatban meg kell jelölni azt a személyt, illetve bizonyítási eszközt, esetleg elkobozható vagy vagyoneklobzás alá eső dolgot, információs rendszert vagy adathordozót, aki vagy amely megtalálására a kutatás irányul. A cselekményt törvényesen úgy kell végrehajtani, hogy az érintett ingatlan vagy jármű tulajdonosának, birtokosának vagy használójának a jelenléte biztosított legyen, valamint megkezdése előtt ismertetni kell a kutatást elrendelő határozat tartalmát, és a határozatot a helyszínen lehetőség szerint kézbesíteni is kell. Amennyiben meghatározott személy, bizonyítási eszköz, dolog, információs rendszer vagy adathordozó megtalálására irányul a kutatás, úgy a hatóságnak fel kell szólítania az érintett ingatlan, illetve jármű tulajdonosát, birtokosát vagy használóját, továbbá az általa megbízott személyt, hogy a keresett tárgyi bizonyítási eszköz vagy személy hollétét fedje fel. Elektronikus adatok esetében annak hozzáférhetőségét kell biztosítani. Együttműködése esetén a nevezett kényszerintézkedés csak abban az esetben folytatható, ha megalapozottan feltehető, hogy a kutatás során más bizonyítási eszköz, dolog, illetve információs rendszer vagy adathordozó is fellelhető.⁵⁶

⁵⁵ Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész, Budapest, 2019., Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád 155. o.

⁵⁶ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 303–305. §

A kutatás kivitelezése előtt, többek között a büntetőeljárásban betöltött nagy fajsúlya miatt elengedhetetlen annak a pontos megszervezése. Ebben a szakaszban nyomozók adatkéréssel, információgyűjtéssel, tanúkihallgatással, akár szaktanácsadó igénybevételével beszerezhetik azokat az adatokat, információkat, amelyekre szükség van, valamint feltárják, hogy az eljárás során milyen eszközöket kell keresni, és ezen ismeretek birtokában hajtják végre a kényszerintézkedést. Tervezés során fontos figyelembe venni, hogy ma már bármilyen deliktumról legyen szó, akár kiber-, vagyon elleni vagy akár környezeti bűncselekmény, a gyanúsított vagy sértett birtokában lévő informatikai eszközöknek funkciója van a bizonyítás tárgya vagy eszköze tekintetében. Ebből eredően figyelemmel kell lenni azok rejtekhelyeire, továbbá tervezni kell adathordozókra történő esetleges rögzítésére is. Azon kapitányságok, ahol nincsenek megfelelő eszközök, illetve a rendőrség állományának ilyen jellegű szaktudása bizonytalan, ott sokszor külső segítséget vesznek igénybe, akik jellemzően a szakértők vagy szaktanácsadók. Szerepük a sikeresen végrehajtott kutatáshoz elengedhetetlen teendőkben és eszközökkel való rendelkezésekben mutatkozik meg.⁵⁷

A veszélyeztetett állatokkal kapcsolatos visszaéléseknél speciálisabb körülmények adódnak a kutatás során, melyekkel számolni kell. A kényszerintézkedést megelőző adatgyűjtéskor a kriminalisztikai ajánlásokon túl célszerű más információkat is beszerezni. Tapasztalataim szerint nem ritka, amikor az elkövető a lakcímén tartja az állománya nagy részét, azonban az illegálisakat egy jól lerekesztett kis udvarban, melléképületben vagy éppen más ingatlanban tartja. Érdeemes megvizsgálni, hogy a kutatás tárgyát képező állatfaj igényei, mozgásteret alapján feltételezhető-e, hogy tanyán tartja. Az elkövetők többsége azt szereti, ha mindennap látják kedvenceiket, de van, hogy az állomány nagysága miatt „kinövi” az elkövető otthonát. Ilyen esetekben számolhatunk azzal, hogy másik ingatlanában vagy akár házastárs, szülő vagy nagyszülő nevén lévő épületben találjuk a keresett fajt. Amennyiben az említettek feltételezhetők, érdemes előtte az érintett hozzátartozóit és az ő ingatlanjaikat is lekérni, kutatás során pedig azokra is kiterjeszteni az intézkedést.

A kutatás tárgyát képező dolog, jelen esetben élő állat olyan tulajdonságokkal bír, mely túlmutat a rendőrégi feladatain. Elhelyezéséről a legtöbb esetben más szervek gondoskodnak. A kutatás során gyorsabbá teszi a későbbi eljárást, ha a kormányhivatal állítja ki az elkövető határozatot, ugyanis ők töltik be a természetvédelmi hatóság szerepkörét. Ebből következik, hogy összehangolt tevékenységre van szükség a sikeres intézkedéshez. Megszervezése mindenképp

⁵⁷ Gyarakai Réka Eszter, A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái PhD értekezés, Pécs, 2018., 96. o.

előzetes munkát igényel, azonban a sornak itt még nincs vége. Nemcsak a jogszerű és hatékony kényszerintézkedésről kell gondoskodni, hanem az állatok további sorsáról is.

Az eljáró hatóság és azok tagjai, a legtöbb esetben pontosan tudják, hogy mihez mennek ki, azonban meglepetések bármikor adódhatnak. Mivel a védett és fokozottan védett állatokat kizárólag hatósági engedély birtokában lehet tartani, fel kell venni a kapcsolatot erre jogosult személlyel. A gyakorlatban állatmentő központok vagy állatkertek jöhetnek szóba. Mindenképp szükséges velük az előzetes konzultáció, hogy esetleges elkobzást követően be tudják-e fogadni az adott egyedeket. Adódhat olyan speciális eset is, amikor méreggel rendelkező állatot kell elhelyezni. Ilyenkor további tisztázásra vár a faj pontos meghatározása, továbbá, hogy az milyen méreggel rendelkezik, lehetséges-e szérum beszerzése, van-e szakszemélyzet a befogására és el tudják-e helyezni. Mérgekígyók esetében jogsegély keretében, akár külföldi birtoklásra jogosultakkal is fel lehet venni a kapcsolatot. A sikeres végrehajtás megszervezése után a végrehajtásnál törekedni kell az egészségügyi biztosításra is, lehetőség szerint jelen kell lennie az Országos Mentőszolgálat munkatársainak is. Esetleges marás esetén a gyors ellátás és a rendkívül drága szérum beadása sem mentheti meg minden esetben az ember életét, tehát az eligazításnál külön figyelmet kell szentelni a speciális biztonsági szabályokra.

A kutatás célja nem merül ki az illegálisan tartott állatok megtalálásában. További bizonyítékokat kell beszerezni, amelyek a bűncselekményhez köthetők. Ezek helyszínektől függően lehetnek eltérőek is, azonban szinte biztos, hogy elektronikus adatokat is lehet lefoglalni. A számítógépeken, mobiltelefonokon és egyéb okoseszközön főként az elkövetők hálózataához kapcsolódó adatokat találhatunk. Természetesen az eszközök fotóalbumait megvizsgálva találhatunk GPS-koordinátával és dátummal ellátott képeket, melyek bizonyíthatják, hogy az adott veszélyeztetett fajt mióta birtokolja, továbbá a múltban volt-e más hasonló egyede. Az elektronikus eszközökön található fényképek forenzikus vizsgálata rengeteg információval gazdagítja a bizonyítékok sorát. A kutatás megkezdésekor célszerű az elkövetőnél található mobiltelefont lefoglalni, hogy az azon található adatokat ne tudja letörölni. A nagyobb eszközökön túlmenően igyekezni kell a kisebb adathordozók, főleg pendrájvok megtalálására.

7.2. Lefoglalás

„A lefoglalás célja a bizonyítási eszköz, illetve az elkobozható dolog vagy a vagyoneklobzás alá eső vagyon biztosítása a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében. A lefoglalás a lefoglalás tárgya feletti tulajdonjogot korlátozza.”⁵⁸

⁵⁸ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 308. § (1)

A lefoglalás, mint kényszerintézkedés fogatosításához nem szükséges, hogy annak elszenvedője 18. életévet betöltött természetes személy legyen. Amennyiben az eszköz, tárgy vagy elektronikus adat a szabálysértés vagy bűncselekmény során bizonyítás nyomait hordozza vagy hordozhatja, és birtokosa gyermekkorú vagy kóros elmeállapota miatt egyébként nem büntethető, a lefoglalást akkor is végre kell hajtani.⁵⁹ Amennyiben bizonyítási eszköz a kényszerintézkedés tárgya, továbbá elkobozható, illetve vagyonekobjás alá esik, abban az esetben el kell rendelni annak lefoglalását. Elrendelése indokolt írásbeli határozattal történik, amelyet bármely büntetőügyben eljáró hatóság meghozhat, azonban a bíróság, illetőleg az ügyészség elrendelése esetén, a végrehajtásához a nyomozó hatóságot igénybe veheti. A kutatáshoz hasonlóan itt is előfordulhat, hogy a hatóságnak halaszthatatlan eljárási cselekményként kell végrehajtania, ha a lefoglalás elrendeléséhez szükséges bírósági vagy ügyészségi határozat meghozatala olyan késedelemmel járna, amely a lefoglalással elérni kívánt célt jelentősen veszélyeztetné. A nyomozó hatóság vagy az ügyészség a lefoglalás elrendelésére jogosult döntéséig végrehajthatja a lefoglalást, valamint megtilthatja a közlés vagy küldemény továbbítását. Ilyen körülmények esetén utólagos engedélyezésre van szükség, azaz a lefoglalás elrendelésére jogosult bíróság, vagy a nyomozó hatóság vonatkozásában az ügyészség határozatát haladéktalanul, késedelem nélkül be kell szerezni. Ellenkező esetben a lefoglalt bizonyítási eszköz vagy küldemény őrzését meg kell szüntetni, azt az érintettnek rendelkezésére kell bocsátani, illetve fel kell oldani az elküldésre vonatkozó tilalmat.⁶⁰ A büntetőeljárási törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén a bíróság, vagy vádemelés előtt az ügyészség a lefoglalt dolog elkobzásáról határoz, amennyiben birtoklása jogszabályba ütközik, vagy a közbiztonságot veszélyezteti.⁶¹

Az élő állat esetében történő lefoglalás és elkobzás egy speciális eset, mivel őket nem lehet egyszerűen egy raktárban vagy bűnjelkamrában elhelyezni. Éppen ezért külön rendelet szabályozza az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedéseket. Ez a jogszabály rendelkezik többek között arról, hogy az elkobzott védett természeti érték az elkobzást kimondó határozat véglegessé válásával – a határozat azonnali végrehajthatóságának kimondása esetén annak közlésével – a Magyar Állam tulajdonába kerül. Az elkobzást kimondó hatóság köteles a védett élő szervezet életben tartásához szükséges intézkedéseket megtenni, valamint a védett állatfaj élő egyedét az élőhelyre visszajuttatni, ha ez a faj védelme érdekében indokolt. A hatóságnak meg kell győződnie arról, hogy az egyed a fogságban tartás, illetve a szállítás során nem

⁵⁹ Gyarak Réka Eszter, A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái PhD értekezés, Pécs, 2018., 101. o.

⁶⁰ Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész, Budapest, 2019., Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád 158. o.

⁶¹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 320. § (4)

fertőződött meg olyan betegségekkel és parazitákkal, amelyek az egyed vadon élő állományára vagy más védett állatfajokra áterjedhetnek. Ennek gyakorlati aspektusa az állatorvosi vizsgálat, valamint a karanténba történő elhelyezés. Az elkobzott állatokat tartásra jogosító hatósági engedéllyel rendelkező helyre kell szállítani és ott kell biztosítani elhelyezésüket.⁶² Ezek főszabály szerint az úgynevezett mentőközpontok. Sajnos nincs minden megyében, azonban online megtalálható elérhetőségük, és az esetek többségében ezek ismert, látogatható helyek (pl. állatkertek).⁶³ Amennyiben erre nincs lehetőség – az állam tulajdonjogának fenntartásával –, magángyűjteményben történő elhelyezésére is sor kerülhet, ha ott a tartás feltételei biztosítottak. A védett állatfaj élő egyedének életben tartási kötelezettsége alól három esetben lehet eltérni. Az első alapvetően a humanitás elvén nyugszik. Az említett egyed túlaltatható, ha olyan nem gyógyítható egészségi állapotban van, amely miatt további életben tartása szenvedésével járna. Véleményem szerint a további két esetben azonban csorbulnak az állatok jogai, amely külön fejezetet érdemelne, azonban a kutatásom fő témájától eltér. A további két eset, amikor eutanázia alkalmazható (azaz jogszerűen pusztítanak el élő állatot), amennyiben a mentőközpontban vagy magángyűjteményben való elhelyezése nem lehetséges, vagy élőhelyre történő visszajuttatás a védett állatfaj szempontjából nem indokolt, vagy nem lehetséges, állományának, vagy más védett élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.⁶⁴

A gyakorlatban a lefoglalás szerepét hamar átveszi az elkobzás, amely tartalmilag súlyosabb joghátránnyal jár. Itt a tulajdonjog már nemcsak korlátozódik, hanem meg is szűnik, és az az államra száll. A természetvédelmi hatóság azonnal le tudja foglalni, ha egyértelmű a tényállás, illetve azonnal meg tudja hozni a döntést nemcsak az elkobzásról, hanem az elhelyezésről is. A helyszínre kiérkező, kutatást vagy szemlét tartó nyomozók az elkészült jegyzőkönyvet elektronikusan meg tudják küldeni a természetvédelmi hatóságnak, ezek pár órán belül visszaküldik az elkobzó, elhelyező döntést, ami után a nemzeti parkok vagy elhelyezésre jogosultak már el is szállíthatják az állatokat. Ezzel kiküszöbölhető, hogy bűnjelként kezeljék őket, ezáltal nőjön a bűnügyi költség vagy problémákat szüljön a rendőrségnek az elhelyezés. Solymászmadarakkal kapcsolatban országos illetékességgel a természetvédelmi feladatkörében eljáró Pest Megyei Kormányhivatal, egyéb fokozottan védett állatfajt illetően országos illetékességgel a Kormányhivatal, egyéb védelemben részesülő állatfaj esetében a területi természetvédelmi hatóság a kiadványozó.

⁶² 19/1997. (VII. 4.) KTM rendelet az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről

⁶³ Magyar Madártani Egyesület honlapja. Online elérhető: <https://www.mme.hu/madarmentes> Megtekintés ideje: 2021. 09. 27.

⁶⁴ 19/1997. (VII. 4.) KTM rendelet az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről

8. SZAKÉRTŐ

A szakértői közreműködés részletes tárgyalása meghaladná a dolgozat kereteit, tekintettel arra, hogy számos szakértői terület érintett a témában, és a megválaszolandó kérdések köre is szerteágazó.

Ha különleges szakértelem szükséges a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez, abban az esetben szakértőt kell alkalmazni. A büntetőeljárásban szakvéleményt a szakértő vagy eseti szakértő adhat, akiknek a jogosultsági körét a jogszabály a szakkérdések eldöntéséhez mérten akár meg is határozhatja.⁶⁵ A természet elleni bűncselekmények nyomozása során a szakértő közreműködése nélkülözhetetlen, mivel büntetőeljárás megindítása vagy kimenetele sok esetben valamely szakkérdés eldöntésén múlik. Ebből adódóan a természetkárosítással kapcsolatban időrendi szempontból két részre oszlik a szakértői munka. Első lépésnél a bűncselekmény megállapításához kell, mely sok esetben halaszthatatlan, éppen ezért nehezebb is konkrét szakértőt/eseti szakértőt szerezni a helyszínre. A rendőrség állománya nem kompetens a fajok pontos ismeretében, azonban ez a legfontosabb információ ahhoz, hogy egyáltalán elkezdődjön a büntetőeljárás. Megkönnyítheti a munkát a területen lévő zöldhatóságokkal, illetve Nemzeti Parkokkal való rendszeres kapcsolattartás, együttműködés.

Miután megindul a büntetőeljárás és lezajlottak az előzetes cselekmények, mint például a szemle, elkobzás vagy lefoglalás, össze kell gyűjtenünk pontosan minden releváns adatot, amely tényként fog szerepelni a vádiratban. Ez a második szakasz, amikor szakértőt kell igénybe venni. Itt már több idő áll rendelkezésre kiválasztani a megfelelőt. A gyakorlatban a Robotzsaru rendszerén keresztül történik a kirendelés, azonban előtte célszerű átgondolni, pontosan milyen tárgyköröket érint az eljárás. Annak eldöntésében, hogy honnan, milyen szakértőt vegyünk igénybe, és neki milyen kérdéseket tegyünk fel az adott ügyvel kapcsolatban, segítségünkre lehet egyebek mellett a területileg illetékes Kormányhivatal vagy a Nemzeti Park Igazgatósága, de akár az állatkert munkatársa is. A témában több szakterület is fellelhető. Ilyen lehet az igazságügyi természetvédelmi szakértő, igazságügyi zoológus szakértő vagy akár az eseti ornitológus. Az eljárás során összeállított kérdéssor mindig speciális, alkalmazkodni kell az adott ügghöz, azonban a kirendelésre okot adó főbb kérdések közé tartozik a faj pontos meghatározása, védettségi státusza és az elkövetéssel okozott természetvédelmi kár mértéke.⁶⁶

⁶⁵ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról 188. §

⁶⁶ Farkasné dr. Halász Henrietta, A környezet és természet elleni bűncselekmények nyomozása – Egyetemi jegyzet, Bp. 2015.

A szakértő szerves részét alkotja az eljárásnak, és a fentiek alapján elmondható, hogy betöltött szerepe pótolhatatlan. Az általa kiállított szakértői vélemény az ügy egyik legfontosabb irata, tartalmaznia kell minden releváns információt. Mivel munkája során a rendőrségtől kapott kérdések mentén dolgozik, fontos, hogy azokban ne legyen hiba vagy hiányosság. Amennyiben a korábban említett technikák sem biztosítanak a megfelelő kérdések összeállítását, úgy az ügy előadója személyesen vagy más módon fel is veheti a kapcsolatot a kirendelt szakértővel, hogy részletesen megbeszéljék, milyen adatokra lesz szükség.

9. KÖZÖS NYOMOZÓCSOPORT

A közös nyomozócsoporthoz vonatkozó előírásokat a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet taglalja.

„28. § (1) A nyomozó hatóságok arra felhatalmazott vezetői megállapodással közös nyomozócsoporthoz hozhatnak létre. A megállapodás érdekében a nyomozó hatóság arra felhatalmazott vezetői egyeztetést tartanak. Az egyeztetés nem járhat az eljárás indokolatlan elhúzásával.”⁶⁷

A megállapodásnak tartalmaznia kell a részt vevő nyomozó hatóságokat, nyomozó szervek megnevezését és a közös nyomozócsoporthoz vezetőjének megjelölésén túl azon ügy vagy ügyek megjelölését is, amely vagy amelyek nyomozására a közös nyomozócsoporthoz létrehozták. További tartalmi követelmény annak meghosszabbításának lehetősége és módja. Meg kell jelölni azt is, hogy a közös nyomozócsoporthoz mekkora a létszáma és milyen az összetétele. Ezen túlmenően tartalmaznia kell az általa okozott károkért való felelősség viselésének szabályait, a közös működésével felmerülő tervezhető költségeket, a működéshez szükséges technikai feltételeket és a költségek viselésének, a technikai feltételek biztosításának módját, a közös nyomozócsoporthoz működési feltételeinek leírását, a megállapodással kapcsolatos viták rendezésének menetét. Fontos, hogy a megszűnése esetére előzetesen rögzíteni kell a megállapodásban a nyomozást folytató, hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságot, vagy, hogy annak kijelölésére a közös nyomozócsoporthoz előterjesztést tesz. Amennyiben különbözik működésének időtartama a nyomozás befejezésétől, úgy a megállapodásnak azt is magában kell foglalnia. A megállapodást a jóváhagyás kérdésében való döntés érdekében meg kell küldeni az ügyészségnek. Amennyiben megalakul, a közös nyomozócsoporthoz vezetője koordinálja a tevékenységek végrehajtását, és ellátja a nyomozó hatóság arra felhatalmazott vezetőjének rendeletben meghatározott feladatait. Különösen akkor indokolt létrehozni, ha a különböző nyomozó hatóságok által folytatott nyomozásban a gyanúsítottak személye részben vagy egészben megegyezik, vagy a nyomozás tárgya olyan deliktum, amelyet bünszervezetben követtek el, és annak tevékenysége több nyomozó hatóság hatáskörébe tartozó bűncselekmény elkövetésére irányul. Továbbá célszerű létrehozni, ha a nyomozó hatóságok közötti szorosabb együttműködés szükséges a nyomozás tárgyát képező bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlya miatt. A nyomozó hatóság arra felhatalmazott vezetői a megállapodást az arra vonatkozó szabályok szerint módosíthatják, vagy újabb megállapodást köthetnek, ha a nyomozás során olyan körülmény

⁶⁷ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 28. § (1)

merül fel, amely ezt indokolja. Az eljárás felfüggesztésének esetén dönthetnek a közös nyomozócsoport fenntartásáról vagy megszüntetéséről. Ennek érdekében a csoport vezetője készít javaslatot. Az említett rendelet három esetet határoz meg, amikor megszűnik a közös nyomozócsoport. A nyomozás befejezésekor, vagy amikor az az ügyészség a nyomozást magához vonta, vagy amikor a megállapodásban meghatározott időtartam meghosszabbítás nélkül lejárt.⁶⁸

A korábban említett eljárásokat és együttműködést nagyon jól modellezi az az ügy, melyben a Kecskeméti Rendőrkapitányság Lajosmizsei Rendőrőrs munkatársai és a holland rendőrök tartottak kutatást. A férfi azért került a magyar hatóságok látókörébe, mert ellene a holland ügyészség is folytatott eljárást védett madarak illegális nemzetközi kereskedelme miatt. A holland hatóságok ebben az ügyben jogsegélyt küldtek Magyarországra. A kényszerintézkedésre egy többhektáros területű lajosmizsei ingatlan területén került sor, ahol több száz magyar és egzotikus madarat találtak a rendőrök és a társhatóságok munkatársai. A lefoglalt állatok között több olyan madár is volt, amely nemcsak hazánkban, hanem a CITES által is védelem alá esik, és tartásuk engedélyhez kötött. Ilyen volt többek között a sárgatarkójú amazon papagáj, illetve az állatkertekben is különlegességnek számító skarlát íbisz. A tulajdonos a szükséges hatósági dokumentumokkal nem rendelkezett. Az intézkedést követően a lajosmizsei nyomozók 2016. november 25-én gyanúsítottként hallgatták ki G. Zoltán, 42 éves helyi lakost, természetkárosítás büntett elkövetésének megalapozott gyanúja miatt.⁶⁹

⁶⁸ 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 28. §

⁶⁹ A rendőrség honlapja: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/tobb-szaz-magyar-es-egzotikus-madarat-foglaltak-le> Megtekintés ideje: 2021. 09. 27.

10. INTERJÚ ÉS KÉRDŐÍVES KUTATÁS

A szakirodalmon és a gyakorlati tapasztalataimon túl igyekeztem más forrásokból is beszerezni azokat az adatokat, amelyekkel megalapozottnak mondható választ adhatok a hipotéziseimre és alátámaszthatom a megállapításaimat.

Ezt a komplexitás szerettem volna egyrészt emberi oldalról bemutatni, melyre a legcélszerűbbnek az interjút találtam, másrészt ezt egészítettem ki a kérdőíves kutatásom adataival. Utóbbinál teljes mértékben elvonatkoztattam a kitöltők személyétől, a hangsúlyt az összesített válaszok kiértékelésére helyeztem. A kettőt ötvözve, és egymást kiegészítve törekszem feltárni a témát körülvevő problémákat, jelenségeket és megoldási javaslatokat vázolni.

10.1. Interjú

Az alany kiválasztása kulcsszerepet tölt be, mivel az általa bemutatott szakterület kerül reflektorfénybe. Több személy, illetve beosztás közül kellett választanom, melyek külön-külön megérdemelnének egy-egy interjút, azonban a terjedelem, illetve a szűk témától való eltérésnek a kockázata miatt erre nem volt lehetőség. Potenciális interjúalanyok gondoltam egy vezető beosztásban dolgozó állatkerti munkatársat, vagy az Agrárminisztérium Biodiverzitás- és Génmegőrzési Főosztály alkalmazottját, azonban az ő nézőpontjuk véleményem szerint inkább a hatósági oldalt mutatja be, melyről már volt szó a dolgozatom első felében. Indokoltnak tartottam olyan személyt választani, aki bár nagyon jól ismeri az ide kapcsolódó jogszabályokat, mégis be tudja mutatni a „civil” szemléletet. Így esett a választásom Nemes Imre díszvíziszármayas-tenyésztőre. Megközelítőleg másfél évtizede ismerjük egymást a közös hobbiból adódóan. Az interjú témáját előzetesen egyeztettük, majd elkészítésénél az alábbi kérdések és válaszok hangzottak el.

Mint ahogy tudod, évek óta egyetemre járok, ezért erre az időre felfüggesztettem az állatok tartását. Talán ennek is köze van hozzá, hogy több mint egy éve nem beszéltünk.

Kérlek, mesélj egy kicsit, jelenleg milyen állatokat tartasz!

Az évek repülnek, de az állatokhoz való szeretet nem változik. Mindig is a vadon élő víziszármayasok voltak azok, amelyekkel szívesen foglalkoztam. Mivel a tartás helyeit az évek során ezek részére formáltam, alakítottam ki, így jelenleg is ez a csoport képezi az állományomat. Jelenleg mintegy 15 fajt tartok és tenyészték, mint pl. a mandarinréce, karolin réce, vörösvállú réce, chilei nyílfarkú réce, dél-georgiai nyílfarkú réce, új-zélandi kanalasréce, vörösszemű réce, fahéj réce, mandzsu réce, maori réce, stb.

Évekkel ezelőtt sokszor találkoztunk különböző kisállatbörzéken, és olyankor gyakran folytattunk szakmai beszélgetéseket. Emlékeim szerint már akkor is magas színvonalú tudásnak voltál a birtokában. Téged ismerve, ez azóta csak csiszolódott. Esetleg folytatnál ilyen jellegű tanulmányokat, vagy kizárólag a gyakorlatból szerezted tudásod?

Idestova már több mint 20 éve foglalkozom a vadon élő víziszárnyasokkal (díszvíziszárnyasokkal) nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is. Mindez azonban nem terjed ki a terepi madarászatra, megfigyelésre, adatgyűjtésre. Mindig is érdekelt egy faj zárt tartásban való tulajdonságainak, szokásainak, viselkedésének megfigyelése, és természetesen óriási kihívást jelentett az adott faj fogságban való sikeres szaporítása. Tanulmányokat ez irányban (sajnos) nem folytattam, de az évek során rengeteg tapasztalatot gyűjtöttem, ezenkívül sok tenyésztővel kerültem kapcsolatba bel- és külföldön. Több mint 15 éve tagja vagyok a Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Szövetségének. Ez az egyetlen olyan szervezet Magyarországon, amely a hobbi szárnyastartókat tömöríti. Az egyesületek tagjai zömmel domesztikált fajták (galambok, baromfik, víziszárnyasok, nyulak, stb.) tartásával foglalkoznak, de egy kis szegmens vad fajokat is tart. A domesztikált víziszárnyasok sem állnak azért annyira messze tőlem, ugyanis a szövetség keretein belül elvégeztem egy alapfokú bírálói képzést. Ez alatt a domesztikált víziszárnyasok kiállításokon való minősítését, bírálatát kell érteni. A szövetség keretein belül működik a Baromfi- és Víziszárnyastenyésztő Szakosztály, melyben aktív munkát folytattam, illetve folytatok jelenleg is. Az egyesülethez való csatlakozásomat követően sikerült a vad víziszárnyasokkal foglalkozó tenyésztőket meggyőzni arról, hogy az egyre szigorodó jogszabályi környezetben fontos, hogy tevékenységüket egy elismert szervezet keretein belül gyakorolják.

Az évek során az otthoni szakirodalom-gyűjteményem is fokozatosan gazdagodott. Sajnos hazai forrásból keveset meríthet az ember ilyen téren, nagyon kevés magyar nyelvű publikációt találhatunk a vad víziszárnyasok fogságban való tartásával és tenyésztésével kapcsolatban. A jelenlegi szakirodalmam java német, holland és angol nyelvterületről származik. Természetesen én sem tétlenkedtem az évek során, tapasztalataimat igyekeztem megosztani, közzétenni, így számos cikket fordítottam vagy írtam, például a mai napig is élő Kistermelők Lapja⁷⁰ szaklapba, ahol egy külön fejezetet szentelnek a kedvtelésből tartott állatoknak, az egykori Díszmadár Magazinba, de jelent meg cikkem a német nyelvű AVIORNIS⁷¹ című újságban is a maori récéről (*Aythya novaeseelandiae*).

Szakirodalom, és kifejezetten vadmadarak tartásával, tenyésztésével foglalkozó szaklap hiányában, valamint az állandóan változó jogszabályi környezet okán jogos igényként merült fel

⁷⁰ Kistermelők Lapja (magyarmezogazdasag.hu)

⁷¹ A magazint kibocsátó honlapja: <https://www.aviornis.nl/>

a (dísz)víziszárnyas-tenyésztők részéről, hogy a madaraikat zárt lábgyűrűvel jelöljék és információt kapjanak az adott faj aktuális védelmi státuszáról. A tenyésztőket támogatandóan az országban először készítettem összefoglaló anyagot a díszvívíziszárnyasok (récék, ludak, hatytyúk) gyűrűméreteiről, valamint azok aktuális védelmi besorolásáról. Víziszárnyas-bírálóként pedig folyamatosan részt veszek a hazai kisállat-kiállításokon, ahol a domesztikált fajták külemi bírálatát végzem.

Állattartóként szinte biztosra veszem, hogy találkoztál már a védett, illetve veszélyeztetett állatok témakörével, a velük kapcsolatos tilalmakkal. Megosztanád velem az effajta tapasztalataidat?

Az állat- és környezetvédelem borzasztóan fontos a mai világban. Biztos vagyok benne, hogy mindenki üdvözlí azokat a törekvéseket, amelyek az élőhelyek, populációk, fajok védelmére irányulnak. Úgy gondolom, hogy a fejlett társadalmakban a természetben élő állatokkal kapcsolatos jogszabályok rendelkezésre állnak, azok betartása/betartatása már más kérdés. Sajnos azonban a jogalkotó sok esetben nem tesz különbséget a fogságban tartott, tenyésztett állat és a vadon élő állat között, illetve nem veszi figyelembe azt, hogy igenis van olyan réteg, amely a védelemben részesülő állatfajok tartásával és tenyésztésével foglalkozik/foglalkozna szabadidejében. A védelemben részesülő állatfajokat a hazai jogszabályok lényegében két nagy csoportra bontják. Az egyik azoknak a köre, amelyeknek a vadon élő állományá világszinten veszélyeztetett (Washingtoni Egyezmény/CITES hatálya alá tartozó fajok), a másik nagy csoportba pedig azok a fajok tartoznak, amelyek hazai és uniós védettséget élveznek (védett, fokozottan, EK fajok).

Ha valaki magánszemélyként védelemben részesülő állatfajt szeretne tartani, akkor meg kell felelni az állatkert és állatotthon létesítésének, működésének és fenntartásának részletes szabályairól szóló rendeletben az adott fajra megállapított minimális elhelyezési feltételeknek és körülményeknek.

A CITES hatálya alá tartozó fajok esetében a tartó/tenyésztő számára a jogszabály bejelentési kötelezettséget ír elő, legyen az a veszélyeztetettség szempontjából I., II. vagy III. függelékű faj. Általánosságban elmondható, hogy a jogszerűen megszerzett egyed tartása és tenyésztése nem ütközik különösebb akadályokba.

Más elbírálas alá esnek azonban a hazai védett, fokozottan védett és EK-s fajok. Az ő vonatkozásukban nem elég megfelelni az állatkerti elhelyezési feltételeknek, valamint a bejelentési kötelezettségnek. Esetükben elég bürokratikus jogszabály, a beszerzés előtt előzetes engedélykérelmet ír elő külön a tartásra, tenyésztésre és hasznosításra vonatkozóan. Az engedélyt csak felelős személy megléte és közérdek teljesülése esetén adják ki. A felelős személynek

megfelelő szakirányú végzettséggel kell rendelkeznie. Az engedélykérelmek kiadásának fő buktatója azonban a közérdek. A jogszabály közérdeknek a természetvédelmi érdeken túl csak oktatási, ismeretterjesztő és kutatási tevékenységet ismer el. Például, ha valaki védett kategóriába tartozó üstökös récét (*Netta rufina*) szeretne tartani, akkor az közérdeknek nem elfogadott, mert azt kedvtelésből/állatszeretből tartja. Illetve az sem meríti ki a közérdek fogalmát, hogy az adott állatfaj fogságban való tartásával és tenyésztésével az adott faj fogságban tartott állományának egészséges fenntartásához szeretne hozzájárulni a tartó. Hazai tapasztalat alapján a közérdeket szinte csak és kizárólag állatkert létesítése esetén ismerik el, egyéb okból rendre elutasítják a kérelmeket. Sajnos az ismerősök körében egy olyan kedvtelésből madarászóval sem találkoztam, aki vállalta volna a jogszabályi bürokráciát, illetve a közérdeknek megfelelt volna.

Számomra jelenleg is érthetetlen, hogy egy globálisan veszélyeztetett faj (CITES) esetében a magánkézben való tartás és tenyésztés sokkal egyszerűbb, mint pl. egy hazai védett vagy EK-s faj esetében, amelynek populációja a legtöbb esetben nem is fenyegetett. Úgy gondolom, hogy akár a CITES-hez hasonló rendelet is elegendő védelmet nyújthatna hazai vagy uniós fajok tekintetében is, illetve számos nyugat-európai országban látunk jó megoldást a védett fajok tartására.

A díszvíziszárnyas-tartók körében mennyire tartod relevánsnak ezt a témát? Nagy számban találkozol ilyen igénnyel?

A vadon élő víziszárnyasokat (récéket, ludakat és hattyúkat) kedvtelésből tartók (díszvíziszárnyas-tartók) körében nagyon is lényeges az előbbi téma, hiszen számos faj szerepel a hazai vagy uniós listán, amellyel szinte ellehetetlenül a tartásuk és tenyésztésük. Természetesen a madárkedvelők részéről az igény megvolna a védelemben részesülő víziszárnyasfajok tartására és tenyésztésére vonatkozóan, de az igen bürokratikus engedélykérelmi procedúra, a hatóság tapasztalatlansága és a tevékenység közérdekű jellegének elutasítása miatt sajnos nem ismerek jelenleg olyan madártartót, aki védett víziszárnyasféle tartásába bonyolódott volna. Olyanról viszont természetesen tudok, aki világszinten veszélyeztetett, a Washingtoni Egyezmény I. függelékébe tartozó dzsungelrécét (*Asarcornis scutulata*) tartott a jogszabályi előírásoknak megfelelően, a szükséges papírokkal és hatósági nyilvántartásba vétellel.

Milyennek ítéled meg a magyar madártartók társadalmát az adott ügyben?

Egyrészt úgy látom, hogy szinte mindannyian beletörődtek sorsukba, belefásultak abba, hogy a jogalkotói szándék kőbe vésett és megváltozhatatlan. Sajnos egy kicsit magamat is beleértve ebbe a körbe. Szinte mindegyikük tisztában van azzal, hogy magánszemély részére a hatóság nem fog engedélyt kiadni. Másrészt hiányolom azt az összefogást, a közös ügy, a közös probléma megoldásának keresésére irányuló törekvést, azt az érdekképviselési érvényesítést, amit a nyugat-európai országok madárkedvelői el tudtak érni.

Véleményed szerint hogyan jelenik meg a „szakterületeden” a védett vagy veszélyeztetett fajok csoportja, illetve foglalkozol a tartásukkal, tenyésztésükkel?

A díszvíziszárnyasok körében a fajokat veszélyeztetettség szempontból az alábbi 3 kategóriába sorolnám:

Az első csoportnál a természetben meglévő populációja veszélyeztetett, például a mandzsú réce (*Aythya baeri*), melynek kelet-ázsiai élőhelyén meglévő természetes állománya folyamatosan zsugorodik. Az európai tenyészetekben viszont szép számmal tartják és tenyésztik ezt a fajt. Meglátásom szerint abban az esetben, ha a faj a kipusztulás szélére sodródna, az európai madártartók elegendő géntartalékkal rendelkeznek egy esetleges visszatelepítési projekt megvalósításához. Ezt a fajt személy szerint kb. 9 éve tartom és sikeresen tenyésztetem is. Egy kicsit furcsa, de mégis annak köszönhető, hogy a faj konzerválásához jómagam is hozzá tudok járulni, hogy a faj hazai jogszabályban védelmi státuszt nem kapott.

A második kategóriánál a fogságban meglévő populációja veszélyeztetett, ilyen a chilei nyílfarkú réce (*Anas georgica spinicauda*), amely dél-amerikai élőhelyén szinte az egyik leggyakoribb réceféle, fogságban azonban nagyon ritka. Sajnos ez odáig vezetett, hogy a faj mára már csak szporadikusan fordul elő az európai tenyészetekben, így a meglévő állatokkal mindeképp nagyon gondosan kell bánni, illetve haladéktalanul továbbtenyésztetni. Ezt a fajt is körülbelül 8 éve gondozom, és tenyésztése révén azon fáradozom, hogy ne tűnjön el a madárbarátok állományából.

A harmadik csoportba azokat sorolnám, amelyeknek természetben és fogságban meglévő populációja is veszélyeztetett, ilyen a dzsungelréce (*Asarcornis scutulata*), amely a Washingtoni Egyezmény I. függelékében kiemelkedő védelmi státuszt élvez. E faj tartásával magyarországi madárbarát kollégák már foglalkoztak.

Vannak olyan fajok, melyeket szívesen tartanál, ha lenne rájuk engedélyed? Ha igen, melyek ezek, és milyen motivációk játszanak ebben szerepet?

Természetes vannak, ez nem is kérdés. Különösen a fokozottan védett fajok tartása és tenyésztése vonz. Egy kicsit talán azért is, mert attól, hogy egy faj természetes populációja drasztikusan csökkent, általában az ember környezetbe való nagyfokú beavatkozásának köszönhető, nem pedig a faj gyengeségének.

Motivációként szolgálna, hogy megmutathassam, milyen egyszerűen tarthatók és tenyésztethetők ezek a fajok (pl. cigányréce/*Aythya nyroca*, vörösnyakú lúd/*Branta ruficollis*). Az így gyűjtött tapasztalatokba akár a tudományt is be lehetne vonni, amely jobban megismerné a faj viselkedését, táplálkozási szokásait, szaporodásbiológiáját, és esetleg megérthetné a faj természetes állományának hanyatlását is. Elszomorít az a tény, hogy a hazai állatkertek sem vállalkoznak a fokozottan védett fajok tartására a velük kapcsolatos bürokrácia és az állandó hatósági kontroll miatt. Felfoghatatlan számomra, hogy pont azokat a fajokat nem mutatják be a jogszabályaink miatt, amelyek itt élnek és a legnagyobb védelemben részesülnek.

Volt már tapasztalatod a magyar hatóságokkal az engedélyezések ügyében? Ha igen, milyen kép alakult ki benned, milyen könnyedségeket vagy akár nehézségeket tapasztaltál?

Az engedélyezések tekintetében meglátásom szerint a Washingtoni Egyezményes fajok (világszinten veszélyeztetett fajok) bejelentése/engedélyeztetése a nyugat-európainál ugyan körülményesebb, de működik.

A hazai, uniós vagy EK-s fajok tartásáról és tenyésztéséről a hatóság még a kérelem benyújtásával kapcsolatban felmerülő információgyűjtés, tájékozódás alatt igyekszik lebeszélni a kérelmezőt arról, hogy a kérelmét benyújtsa. Az indok rendre az, hogy bármennyire próbálkozik is a kérelmező, a közérdeknek úgysem tud megfelelni, ezért el fogják utasítani.

Hobbidból adódóan vannak külföldi kapcsolataid, van esetleg rálátásod, hogy más országban milyen hatósági engedélyek, eljárások szükségesek? Különösen kíváncsi lennék más államok hozzáállására a témához. Remélem, tudsz felvilágosítást nyújtani ezen a téren.

Az évek során jó kapcsolatot alakítottam ki kezdetben számos osztrák, német, majd később holland és flamand tenyésztővel is. Utóbbi két ország madártartással kapcsolatos dolgaiba jobban belelátok, mivel tagja vagyok a holland AVIORNIS International Nederland szövetségnek, mely a vad szárnyasok (lúdalakúak, galambalakúak, tyúkalakúak, futómadarak stb.) tartóit, tenyésztőit tömöríti. Tény, hogy ezekben az országokban a kisállatok és az egzotikus állatok tartásának hagyománya évszázados múltra tekint vissza, így nem idegen az emberek részére az

effajta elfoglaltság, kedvtelés. A tenyésztők azonban hamar felismerték azt, hogy jogaikat és érdekeiket csak akkor tudják hatékonyan képviselni, ha egyesületbe (ill. az egyesületek szövetségbe) tömörülnek. A szövetség – mint jogi személy – természetvédelemmel, közérdekkel kapcsolatos célokat állít fel (fajok konzerválása, visszatelepítési projektekben való részvétel, ismeretterjesztő bemutatók és kiállítások, tudományos és kutatási projektekben való részvétel, stb.), és ezekkel a célokkal megfelel azoknak az alapvető elvárásoknak, amelyeket a legtöbb ország természetvédelmi jogszabályai előírnak. Természetesen nem lebecsülendő az, hogy ezen országok hatóságai elismerik ezt a tevékenységet, tehát van létjogosultsága annak, ha valaki kedvtelésből vad madarakat szeretne tartani. A szövetség – mint jogi személy – tehát a természetvédelmi céljaival a közérdeknek megfelel, így az egyesületek tagjai mindenféle engedélyezési és bejelentési procedúra nélkül tarthatnak nálunk védettnek, fokozottan védettnek és EK-snak minősülő fajt! (Sőt, egyébként a CITES bejelentési kötelezettség is lazább, mert kizárólag az I. függelékbe tartozók nyilvántartása olyan szigorú, mint nálunk, de a II. függelékbe tartozókat még a magyar szabályoknál is „lazábban” veszik a hatóságok.) Védelemben részesülő faj tartása és tenyésztése tehát jogszabály által elismert egyesület tagjának automatikusan engedélyezett. A tag kötelezettsége „csupán” a megfelelő jelölés (varratmentes, zárt lábgyűrű) és a tartási irányelveknek való megfelelés. A gyűrűkiadásra egyébként az egyesületeket tömörítő szövetség jogszabályi felhatalmazást kapott Hollandiában és Belgiumban. (Magyarországon a hatóság adja ki a nyilvántartási számot, és a magánszemély ezután elkészíttetheti a gyűrűket.) Ezekben az országokban nem az AVIORNIS az egyetlen ilyen szövetség. Mindkét országban legalább nyolc-nyolc hasonló, jogszabályi szinten elismert szövetség működik.

Véleményed szerint mit lehetne változtatni a magyar engedélyezések ügyében, a hatóságok hozzáállásán?

Különösen a védett, fokozottan védett és EK-s fajok esetében lehetne.

1. Legyen elismerve a „vadmadarakat kedvtelésből fogságban tartó/tenyésztő” fogalma, illetve az őket tömörítő egyesület/szövetség.
2. A közérdek terjedjen ki a fogságban élő populáció egészséges fenntartására tenyésztés révén.
3. Az engedélyezési folyamat gördülékennyé tétele, valamint a kérelmezőt partnernek tekintő ügyintézési (szolgáltató) hozzáállás.
4. Legalább a tyúk-, lúd- és galambalakúak körére kiterjeszteni a fentieket, ahogyan a CITES is megengedőbb ezekkel kapcsolatban (lásd bejelentési kötelezettség alól kivont fajok listái).

A hobbit úzók között volt olyan igyekezet, melyben a természet védelme és a társadalmi szerepvállalás bontakozott ki?

Természetesen! A természet védelmét mindig is szem előtt tartja minden elkötelezett madárbarát. Aki állatokkal foglalkozik, mindig is sokkal figyelmesebben reagál a természet legapróbb jeleire és változásaira. Észreveszi és felismeri a természet lenyűgöző összefüggéseit, törvényeit. Minden elkötelezett díszvíziszárnyas-kedvelő titkos vágya, hogy tenyésztői munkájával hozzájárulhasson a természet védelméhez. 2012-ben páratlan tenyésztői összefogás segítségével két olyan faj visszatelepítési projektjébe kapcsolódhattak be a magyar díszvíziszárnyas-tenyésztők, amelyre úgy gondolom, hogy nagyon ritkán kerülhet sor. A projektet a holland AVIORNIS International Nederland (park- és díszvíziszárnyasokat tenyésztők szövetsége) hívta életre, melyhez segítségemmel a magyar tenyésztők is csatlakoztak. Történt ugyanis, hogy a holland szövetség elnöke a Karib-térségben lévő Trinidad és Tobago szigetén töltötte nyári vakációját, ahol látogatást tett a Point-à-Pierre Wildfowl Trust-ben. A park igazgatója elmondta, hogy a szigeteken a visszavadult ragadozók (kutyák, macskák, sertések), valamint az emberi tevékenység (tojások összegyűjtése, vadászat, élőhelyek zavarása) miatt két víziszárnyas faj komoly veszélybe sodródott. Az egyik az apáca fűtülőlúd (*Dendrocygna viduata*), a másik pedig a Bahama-réce (*Anas bahamensis bahamensis*) volt. Sajnos a Trust állományát is megtizedelték a kóborkutyák. A holland elnök felismerve a problémát, elhatározta, hogy segít a fajok megmentésében. Az volt a terv, hogy a holland szövetség tagjai önkéntesen, a saját tenyésztésű madaraikból egy bizonyos létszámot felajánlanak a visszatelepítési program részére, melyet azután a holland szövetség felajánl a trinidadai Vízimadárvédelmi Társaság részére. A felhívást természetesen én is olvastam, és egy percre sem gondolkodtam azon, hogy a magyar tenyésztőknek is csatlakozniuk kell ehhez a nagyszerű programhoz. Úgy gondoltam, hogy ennél jobb alkalom, ennél jobb cél nem is létezhet, hogy megmutathassák a tenyésztők, hogy milyen óriási jelentőséggel bír a puszta kedvtelésük, melyre időt, pénzt és energiát nem sajnálnak. Ráadásul két olyan faj állománya ritkult meg, amelyek egyébként világ szinten nem veszélyeztetettek, és tartásuk, tenyésztésük itthon sem engedély- vagy/és bejelentésköteles. Talán éppen emiatt tudtak a magyar tenyésztők is összesen 20 darab madarat felajánlani a projekthez. A holland és a magyar tenyésztői összefogás révén a holland szövetség összesen harminc-harminc egyedet tudott kiküldeni mindkét fajból hosszas hatósági egyeztetés után 2013-ban a szigetekre. A Vízimadárvédelmi Társaságnál végül a madarakat tágas röpdékben helyezték el, és később ezek utódait engedték ki a szabadba. Emberi (tenyésztői) segítség nélkül a két faj Trinidad és Tobago szigetéről örökre eltűnhetett volna!

De nem csak ezek a fajok azok, melyek a tenyésztésnek köszönhetik fennmaradásukat. Az utóbbi időben egy kihaltnak hitt szárnyast, a madagaszkári cigányrécét (*Aythya innotata*) is sikerült megmenteni a kutatóknak. A faj utolsó példányaira találtak rá Madagaszkár egyik eldugott taván, ahonnan a kutatók a lerakott tojásokat összegyűjtötték, hogy azokat mesterségesen kikeltsék, a kicsiket felneveljék, melyek egy részét végül szabadon engedték, másik részét pedig tenyésztésbe vonták. Természetesen a keltetést, a felnevelést, a takarmányozást, az elhelyezést, a szaporítást mind gördülékennyé és magabiztossá tették a más cigányréce-fajok tartása és tenyésztése során szerzett tenyésztői tapasztalatok és kiforrott praktikák.

Meglátásod szerint – akár pozitív, akár negatív oldalon – milyen változások következnenek be, ha egyszerűbb lenne engedélyt kapni védett vagy veszélyeztetett állatok tartására, tenyésztésére?

Pozitívum lenne, hogy több tenyésztő tartana ilyen fajokat, változatosabb, stabilabb, erősebb fogságban lévő génállomány maradna meg, valamint a tudományt és az ismeretterjesztést támogatná.

Negatívumként jelenne meg a visszaélésekkel kapcsolatos (sajtó)visszhang, mely a jogkövető tenyésztőre is kihat(hat), továbbá, hogy hibridek és/vagy mutációk jöhetnek létre és maradhatnak fenn.

10.2. Kérdőíves kutatás köre és módszere

A kutatásomban kérdőíves módszerrel azt vizsgáltam az élő állatok illegális kereskedelmével leginkább érintett, természetes személyek körében, miként vélekednek, illetve milyen tapasztalatuk van a jogszabályokkal és elkövetésekkel kapcsolatban. Dolgozatom témájának megválasztásakor felmerült bennem a gondolat, hogy felmérjem, megközelítőleg mekkora az elkövetések látenciája, azaz amikor nem jut a cselekmény hatáság tudomására. Ezt a célt szem előtt tartva, be is építettem a vonatkozó kérdéseket a kérdőívbe.

A speciális téma, illetve kérdések megkívánták, hogy a társadalom azon tagjainak juttassam el a kérdőívet, akik állatokat tartanak, valamint rendelkeznek azon ismeretekkel, melyek szükségesek a kérdések megválaszolásához. Ezt kétféleképpen igyekeztem elérni. Előzetes szűrőnek azt használtam, hogy olyan online csoportokban tettem közzé a kérdőívet, amelyek fő profilja vadon előforduló állatok tartása, cseréje, melyek közt előfordul védett típusú, mint például a hüllők vagy a madarak. Közülük pedig olyanokat választottam, melyek aktívak és közepes vagy nagy létszámúak. Felismerve azt a tény, hogy adott létszámú online csoportból kevesen szánnak néhány percet egy kérdőív kitöltésére, igyekeztem a lehető legtöbb potenciális kitöltőhöz eljuttatni. Három hétig volt elérhető, 2021. szeptember 28-tól október 19-ig, mely idő

alatt 125 kitöltés született. A kérdőívek kitöltéséhez a Google Űrlap kérdőíves rendszert alkalmaztam, melynek kitöltése önkéntes és anonim módon zajlott, ezzel is törekedve az őszinte válaszokra. Összetételét kétfelé bontottam, az első 7 kérdés általános, mint a nem, életkor, iskolai végzettség, valamint néhány rávezető kérdés az állattartásra. A 8. kérdés vízválasztó, mely így hangzott: „Hallott-e már róla, hogy vannak olyan fajok, melyeket kizárólag hatósági engedéllyel lehet tartani?” Itt „nem” válasz esetén be is fejeződött a kérdőív, mivel az ilyen alanyoktól nem várható gyakorlati válasz adása, melyre a többi kérdés épült. Az „igen” válasz esetén még 9 kérdés következett a kitöltőknek, így összesen 17 választ kellett adniuk. Ezzel a szűréssel törekedtem egyfajta esszenciális eredmény elérésére. A feleletválasztós blokkoknál a páros skála elvét használtam, így a 6 előre megadott válasz közül, melynek egyik szélső értéke abszolút negatív, míg a másik teljesen pozitív, a kitöltő nem adhatott semleges választ, kénytelen volt állást foglalni valamelyik oldal mellett.

10.3. A kérdőíves kutatás eredményei

A kérdőív első felében gyűjtött általános adatokból kiderült, hogy a kitöltésben 67 férfi (53,6%) és 58 nő (46,4%) vett részt. Életkoruk 14 és 64 év között volt, az összesített átlag pedig 33,4 év. A kitöltők közül 65 fő (52%) rendelkezett érettséggel, 30 fő (24%) felsőfokú végzettséggel, 30 fő (24%) pedig általános iskolai vagy szakmunkás tanulmányokat folytatott. Az alanyok regionális eloszlása körülbelül azonos volt, 2 régió volt kimagasló. A legtöbb kitöltés Közép-Magyarországról érkezett, szám szerint 36 db (28,8%). E tekintetben nem meglepő eredmény született, mivel a leglakottabb régióról beszélünk.⁷² Ezzel szemben sokkal érdekesebb a második hely, melyről 31 db (24,8%) kitöltés érkezett, ez pedig a Dél-Alföld. Tapasztalataim szerint ebben a térségben régóta kiemelkedő a hobbi szintű kisállattartás, ez alatt főként a díszmadarakat értem. A kitöltési hajlandóságon kívül ezzel tudom magyarázni a kimagasló részvételt. Ahogyan említettem, a többi térségből érkező kitöltések közel azonosak, ebből, illetve, hogy relevanciája alacsony a témát illetően, azokat nem fejtem ki bővebben. relevanciája alacsony a témát illetően

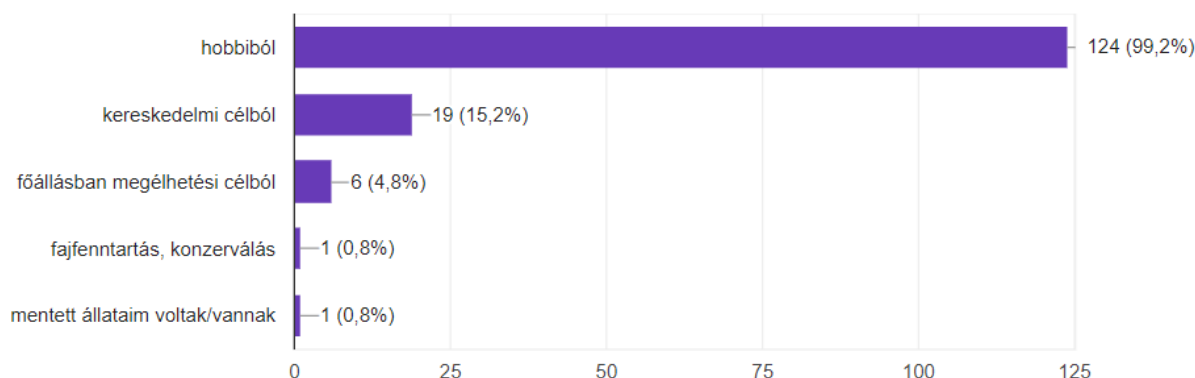
A kutatás során alkalmazott kérdőív egyes kérdéseire kapott válaszok elemzéseit az alábbiakban ismertetem.

⁷² KSH honlapja: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd005b.html Megtekintés ideje: 2021. 10. 25.

4. ábra: Motiváció⁷³

Miért tart állatot? (több is választható)

125 válasz

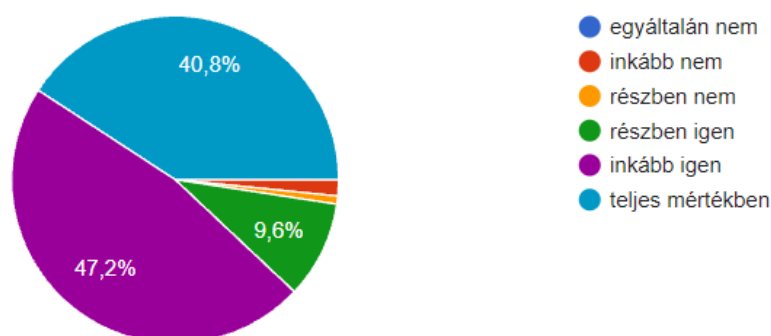
A kitöltők több választ is bejelölhettek, mivel az egyik ok nem zárja ki a többit. Ahogyan láthatjuk, a válaszadók 99,2%-a hobbiból tart állatot. Az eredmény nem meglepő, tapasztalataim szerint a legtöbb embernél így kezdődik, vagy már eleve olyan családból származik, ahol ebben nő fel. A második legtöbb szavazatot kapott csoport a „kereskedelmi cél”. Ahogy köz tudott, az állatok megfelelő környezetben szaporodnak, így azok utódait a későbbiekben el kell tudni helyezni. Többen az alkalmi jellegű eladást választják, melyre több fórumon is lehetőség van, viszont ez a tevékenység nem feltételezi a rendszeres, jelentős bevételt. A harmadik kategóriába azok tartoznak, akiknek a megélhetése az állatok eladásából történik. Mint ahogy a grafikon is mutatja, a kitöltők 4,8%-ának biztosítja ez a tevékenység a főállását. Az elhangzott válaszokat előre megadtam, azonban biztosítottam lehetőséget, hogy más választ is beírhasanak. Ezt a felületet egy-egy válaszadó használta, aki a fajfenntartást és a mentett állatokat írta be válasznak. A kérdés tekintetében fő célom a motivációk felmérése volt. Beigazolódott, hogy a legtöbb személynek az állattartás egy hobbi, amely minden napjukat színesíti, illetve szabadidejüket töltik vele. A hobbi állattartók között, gondolok itt akár a papagáj- vagy madárpóktartókra, természetesen mindig szerepel egy egyéni motiváció, azonban az egyszerűbb szemléltetés kedvéért az abból származó jövedelem alapján határoztam meg a csoportokat. A haszon-szerzési motívum a kereskedelmet folytatóknál, valamint a főállásban ezzel foglalkozó személyeknél van jelen, ez a kitöltők 20%-a.

⁷³ A szerző (1. számú melléklet)

5. ábra: Feltételek ismerete⁷⁴

Új faj beszerzésekor mennyire tájékozódik a vonatkozó szabályokról? (tartási körülmények, engedélyek stb.)

125 válasz

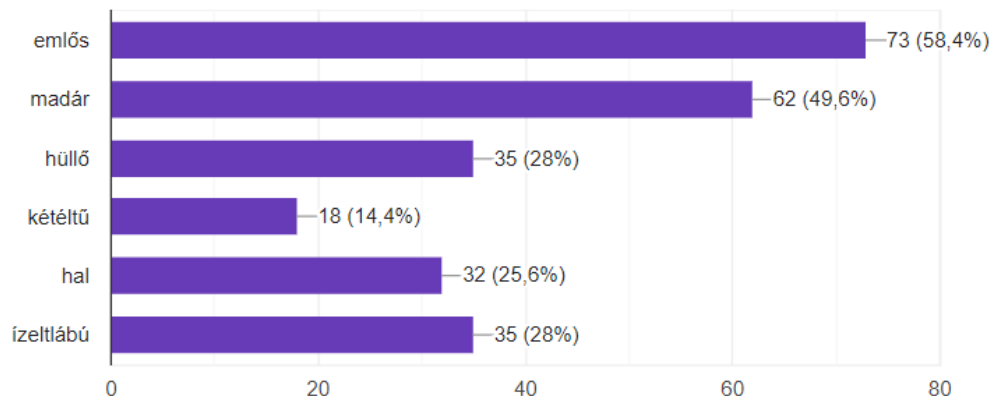
A második ábra azt hivatott bemutatni, hogy milyen hozzáállással szereznek be új fajt az állattartók. Amennyiben a válaszokat egy képzeletbeli skálán helyezjük el, melynek egyik oldalán egyáltalán nem, a másikon pedig teljes mértékben tájékozódnak, úgy megállapítható, hogy a válaszadók 97,6%-a igyekszik valamilyen mértékben informálódni a beszerzett fajról. A maradék 2,4% (1,6% és 0,8%) tartozik abba a csoportban, akiket kevésbé érdekel az ilyen jellegű ismeret. A kérdés fontossága többek közt abban rejlik, hogy potenciálisan milyen arányban vannak azok a személyek, akik észlelhetik egy adott fajra vonatkozó törvényi és szakmai előírások szabályait. A kérdés eredménye kettős. Egyik részről pozitív hír, hogy a válaszadók közül szinte mindenki felelős állattartónak mondható, másrészt ebből az arányból kiderül, hogy potenciálisan milyen arányban vannak azok a személyek, akik észlelhetik egy adott fajra vonatkozó törvényi és szakmai előírások szabályait. Ez annak a megállapításában fontos, hogy hivatkozhatnak-e az elkövetők a dezinformáltságra, mely büntetőjogi felelősségüket bár nem csökkentik, de társadalmi megítélésük pozitívabb elbírálást kaphat. Az eredményből az a következtetés vonható le, hogy az adott állatfajra vonatkozó tartási szabályokhoz szorosan kapcsoló jogi követelmények tisztázottak a legtöbb kitöltőnél. Hangsúlyozom, ez egy szűrt kitöltőkör vonatkozásában értékelt adat. Ez a tudás nem feltételezhető a tipikus „önkéntes eseti állatmentő” személyek körében, akik szaktudás nélkül befogadják a sérült vagy annak vélt állatokat.

⁷⁴ A szerző (1. számú melléklet)

6. ábra: Fajták aránya⁷⁵

Milyen típusú állatokat tart? (többet is választhat)

125 válasz

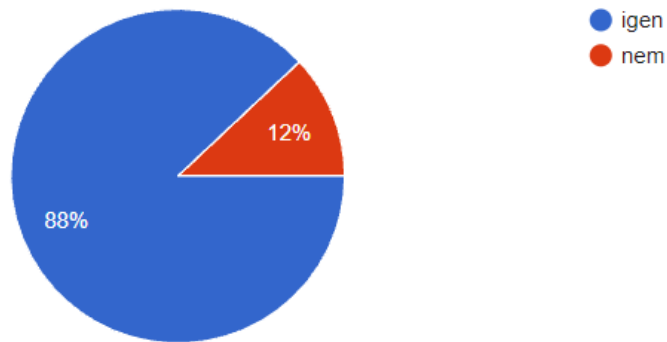
A harmadik ábra szemlélteti azon típusú állatok arányát, melyeket a kitöltők tartanak. Itt szintén több választ is meg lehetett adni. Nagyjából hasonló arányra számítottam, kivéve a halak és az ízeltlábúak esetében, ahol meglepően nagy szám jött ki. Ahogyan említettem, online csoportokban hirdetem meg a kérdőívet. A kimagasló arány véleményem szerint az adott csoportokban lévő magasabb kitöltési hajlandóságból ered. A megadott lehetőségek közül az engedélyezések körében a két legérintettebb csoport a madarak és hüllők. Gondoljunk csak a görög teknősre (*Testudo hermanni*) vagy a szürke jákó papagájra (*Psittacus erithacus*). Amelyik állatkereskedésben vagy kisállatbörzén található CITES-es faj, a két említett közül biztosan találunk.

⁷⁵ A szerző (1. számú melléklet)

7. ábra: Engedély ismerete⁷⁶

Hallott-e már róla, hogy vannak olyan fajok, melyeket kizárólag hatósági engedéllyel lehet tartani?

125 válasz

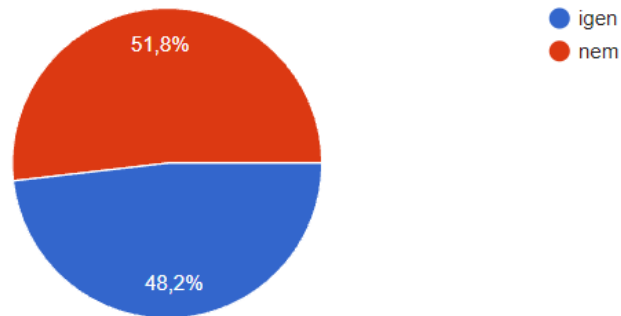
A kérdőív első blokkját az alábbi kérdéssel zártam. Ahogyan korábban említettem, ezzel szándékoztam kiszűrni azon személyeket, akiket autentikus forrásnak ítélt meg az ezt követő kérdések megválaszolásában. A feltett kérdésre 15 fő, azaz 12% adott nemleges választ, ezzel számukra a kérdőív be is fejeződött. A fennmaradó 110 fő, tehát 88% az, akik folytatták a kitöltést. A későbbiekben ezért módosul az ábrán látható válaszok száma 125-ről 110-re. Fontosnak tartom kiemelni, hogy ez a kis fokú lemorzsolódás annak köszönhető, hogy már eleve a témával kapcsolatos platformokon tettem elérhetővé a kérdéssort. Teljesen laikus kitöltők esetében az „igen” válasz jóval alacsonyabb lett volna, olyannyira, hogy a további kérdéseknél az eredményes válaszok kimutathatatlanok lennének.

⁷⁶ A szerző (1. számú melléklet)

8. ábra: Korábbi vagy jelenlegi birtoklás⁷⁷

Volt-e korábban, vagy van-e jelenleg kizárólag hatósági engedéllyel tartható faj a birtokában?
(pl.: Magyarországon védett, vagy CITES hatálya alá tartozó faj)

110 válasz

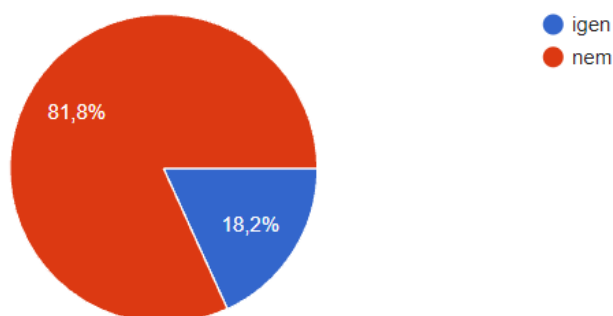
A diagramon az látható, hogy a válaszadók 48,2%-a (53 fő) már tartott, vagy jelenleg is birtokol hatósági engedélyhez kötött fajt. A kérdés nem feltételezi, hogy van-e engedélye az illetőnek, avagy nincs. Itt igen választ tudott az is adni, aki például évek óta CITES engedéllyel tart egy fajt, de az is, aki csak befogott a vadonból valamilyen veszélyeztetett egyedet. Az alábbi kérdés nem önmagában értékelendő, a következő ábrával egészítik ki egymást.

⁷⁷ A szerző (1. számú melléklet)

9. ábra: Védelemben részesülő faj engedéllyel történő birtoklása⁷⁸

Tartott-e már korábban, vagy tart-e jelenleg hatósági engedély birtokában védett/fokozottan védett/veszélyeztetett állatfajt? (pl.: Magyarországon védett, vagy CITES hatálya alá tartozó faj)

110 válasz

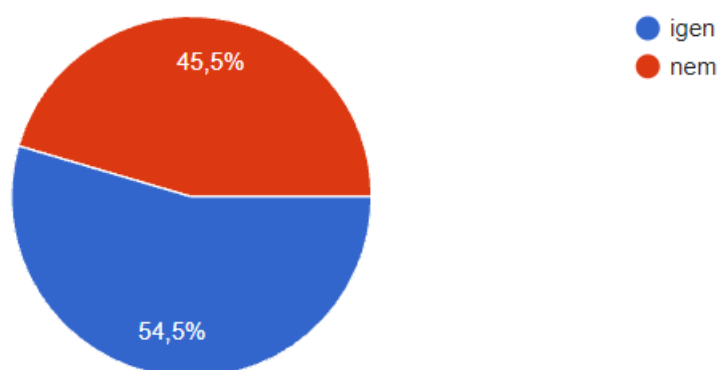
Nagyon érdekelt azon esetek mennyisége, amelyben engedély nélkül tartanak veszélyeztetett fajokat. Mivel még anonim módon is kicsi eséllyel ismerné be az illető, ezért alkalmaztam azt a technikát, hogy halmazokat állítok fel és azokat egymásból kivonva megkapom az eredményt. Még az 5. ábrán 53 fő állítja, hogy birtokol már ilyen fajt, a 6. ábrán – ahol hatósági engedély birtokában kérdezem mindezt – már csak 20 fő. Ebből könnyen kiszámolható, hogy a 110 főből 33-an (30%) követtek már el ilyen jellegű jogsértést.

⁷⁸ A szerző (1. számú melléklet)

10. ábra: Védelemben részesülő fajok engedély nélküli birtoklása⁷⁹

Ismer-e olyan személyt, aki tartott már engedély nélkül védett/fokozottan védett/veszélyeztetett állatfajt?

110 válasz

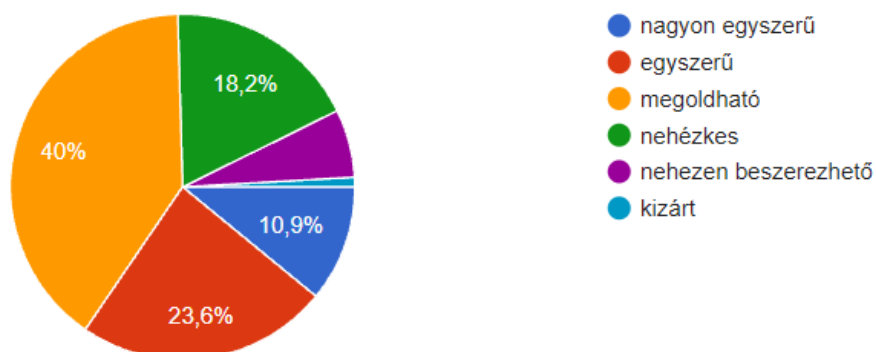
Meglátásom szerint azok a személyek, akik már néhány éve tartanak egzotikus vagy vadon élő állatfajt, biztosan találkoznak engedélykötelessel. Szükségszerű néhány csere vagy adásvétel, illetve a fajok ismerete, de az ilyen kis „szakmai csoportok” hamar kiismerhetők. A fenti diagram szemlélteti, hogy a válaszadók 54,5%-a ismer olyan személyt, aki jogellenesen tartott már védelemben részesülő állatfajt. Elsőre kimagaslónak érezhető az eredmény, azonban a kapcsolati hálónak köszönhetően teljesen reálisnak tűnik. Ezt úgy kell elképzelni, mint egy szabályos pókhálót, melynek közepe az „elkövető” és a széleken helyezkednek el az ismerősei, jelen esetben a válaszadók. Gyakorlatilag a sok személy közül talán csak egy személy követ el természetkárosítást, azonban az összes ismerőse igennel fog válaszolni. Ebből adódóan az ábra eredményét inkább úgy kell értékelni, hogy a többség felismeri a jogellenes jelenséget és ilyenről tudomása van.

⁷⁹ A szerző (1. számú melléklet)

11. ábra: Illegális beszerzés lehetősége⁸⁰

Ön szerint a védettség alatt álló faj egyedének illegális beszerzése Magyarországon:

110 válasz

Érdekelt, hogy a kitöltők véleménye szerint mennyire nehéz illegális úton veszélyeztetett fajt beszerezni. Ez alatt értem többek között a legális forrásból, de jogellenesen behozott, illetve a közvetlen károsítással járó magyarországi vadonból származó befogást. Amennyiben a 6 megadott választ 2 csoportra osztjuk, legyenek ezek az „egyszerű” vagy „nehéz”, akkor kiderül, hogy 74,5% egyszerűnek tartja az effajta beszerzést.

⁸⁰ A szerző (1. számú melléklet)

12. ábra: Illegális beszerzés eredete⁸¹

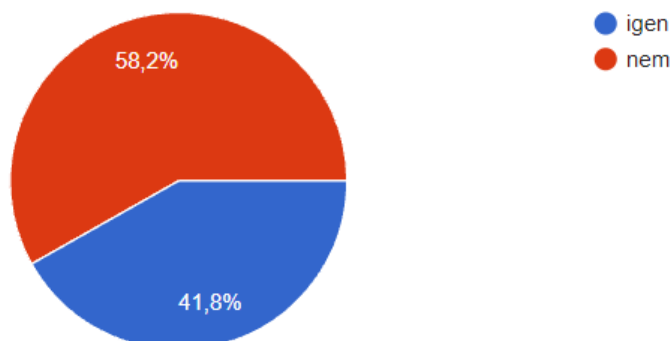
Az alábbi kérdésnél azt szerettem volna megállapítani, hogy az igény felmerülése után milyen forrásból szereznék be a válaszadók védett állatokat. Itt szintén jelölhettek többet is, illetve volt lehetőség saját választ is írni. A diagram a célszerűbb szemléltetés miatt készült a fenti formában. Mivel több választ is adhattak egyidejűleg, így százalékok helyett a kitöltők számát mutatja. Igyekeztem feltérképezni egyrészt a kereskedők szerepét a jelenségben, másrészt pedig az elsődleges természetkárosításra való hajlandóságot. A legtöbben azt választották, hogy olyan személytől szereznék be, aki ilyet tart. Ez elég széles kört lefed, hiszen itt lehetséges a csere, adásvétel és egyéb beszerzési forma. A számadatok azt mutatják, hogy a természetből kiemelés kézenfekvőbb, mint kereskedőtől vásárolni, feltehetően az ingyenes hozzáférés miatt. A kereskedőtől való beszerzést ennek ellenére 24 fő választotta, amely még így is kiemelkedő arány. A kitöltők kis része, azonban teljesen elzárkózik a jogellenes beszerzéstől.

⁸¹ Szerző szerkesztése (1. számú melléklet alapján)

13. ábra: Illegális kereskedő⁸²

Ismer-e olyan személyt, aki engedély nélkül kereskedik/kereskedett védett állatfajokkal?

110 válasz

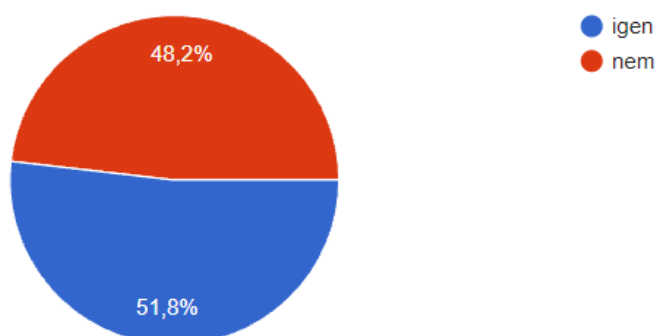

A 7. ábrához hasonlóan itt magyarázatot igényel az eredmény. Az „igen” válaszok aránya nem az ismert illegális kereskedők számát tükrözi, hanem azok arányát, akik őket ismerik. Ebből következik, hogy a válaszadók 41,8%, tehát majdnem fele, elméletileg rajtuk keresztül jogellenesen be is tudna szerezni védett fajokat. Ez az információ a többi adattal együtt azt támasztja alá, hogy könnyűnek tekinthető az ilyen cselekmény megvalósítása.

14. ábra: „Sajtó” visszhang⁸³

Hallott-e már olyan konkrét esetet, amikor illegálisan (engedély nélkül) tartott állatok miatt indult hatósági eljárás?

110 válasz

A 11. ábra szemlélteti, hogy a válaszadók több mint fele hallott már hatósági fellépésről a védett állatokkal való visszaéléssel kapcsolatban. Kutatásom során találtam nagy sajtóvisszhangot keltő cikkeket, azonban nem tucatjával. A kérdésre adott válaszok adatai fontosak mind a hatóság visszatartó erejének, mind pedig az elkövetések társadalomban lecsapódó képének a vizsgálatában.

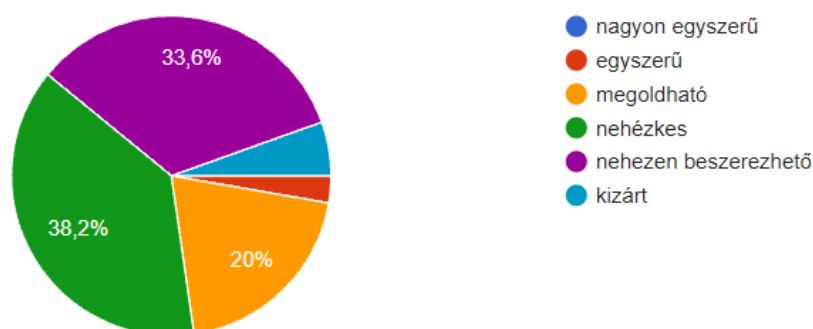
⁸² A szerző (1. számú melléklet)

⁸³ A szerző (1. számú melléklet)

15. ábra: Engedélyek beszerzésének nehézsége⁸⁴

Tapasztalatai szerint mennyire nehéz a gyakorlatban hatósági engedélyt szerezni védett fajok jogszerű tartására/tenyésztésére?

110 válasz

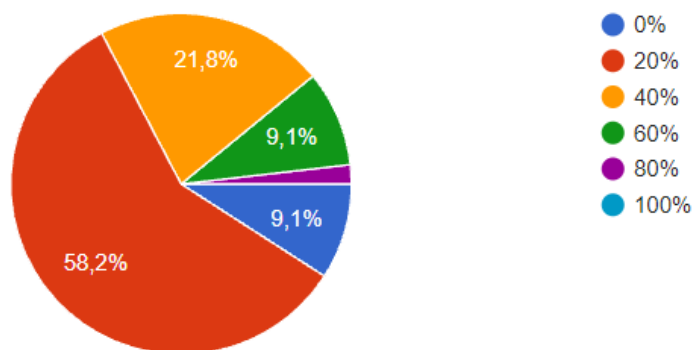
Az adott kérdést az interjú keretében is részletesen megvizsgáltuk, azonban visszajelzést szerettem volna kapni a kitöltőktől is. Korábban írtam arról, hogy a CITES fajokra jóval egyszerűbb engedélyt szerezni. Besorolásuktól függően van, ahol csak egy dokumentumra van szükség, mely a jogszerű beszerzést igazolja, ezzel ellentétben a magyarországi védelemben részesülő fajokra nagyon nehéz, van, amire kizárt. Ennek ismeretében abszolút várható eredmények születtek. Kizártnak tartotta az engedély beszerzését 6 fő (5,5%), mely a fokozottan védett fajokra teljes mértékben igaz, nehezen beszerezhetőnek ítélte meg 37 fő (33,6%), amely a védett, illetve a solymász fajokra teljesen reális válasz. Nehézkésnek ítélte meg 42 fő (38,2%), amely bár szubjektív, de érzékelteti, hogy az eljárás tartalmaz akadályokat. 22 fő (20%) megoldhatónak, míg 3 fő (2,7%) egyszerűnek vélte. Utóbbiaknál feltételezem, hogy a „csak” bejelentési kötelezettség alá tartozó fajokra gondoltak a kitöltők, illetve azokkal kapcsolatban volt személyes tapasztalatuk. Összegezve az arányokat, inkább a nehéz beszerzés irányába tendálnak a számok. Ahogyan az interjú, úgy ezek a válaszok is azt tükrözik, ha legálisan, minden jogszabályt szeretne valaki betartani, akkor a legtöbb esetben egy bonyolultabb, nehezebb procedura előzi meg az engedély kiadását.

⁸⁴ A szerző (1. számú melléklet)

16. ábra: Hatósági tudomásra jutás esélye⁸⁵

Ön szerint mekkora a valószínűsége, hogy illegálisan tartott egyed esetén az elkövető lebukik (hatóságok tudomására jut az eset)?

110 válasz

Az utolsó ábra a kitöltők véleményét tükrözi a hatósági tudomásra jutásról. A 11. ábra eredménye alapján a többség hallott már arról, hogy védett állattal való visszaélés miatt a hatóság eljárást indított. Ennek ellenére a 13. diagramon az látszik, hogy nem különösebben tartanak a válaszadók ettől, olyannyira, hogy 10 fő (9,1%) egyenesen kizártnak tartja, és a többség, 64 fő (58,2%) csupán 20% esélyt adna a lebukásra.

10.4. Látencia mértéke

Látencia marad az a jogellenes cselekmény, mely nem jut a hatóság tudomására, legyen szó bűncselekményről vagy szabálysértésről. Igyekeztem ezeket az adatokat saját forrásból beszerezni, melyek bár nem egzakt eredmények, így pontos számokkal nem tudom alátámasztani, azonban arányaiban érzékeltetik az elkövetések rejtettségének arányát. Az általam, ez ügyben vizsgált elemek az interjú, valamint a kérdőíves kutatások látenciával kapcsolatos adatai voltak. Számos tényező és eredmény szól amellett, hogy a birtoklási igényeket illegális módon elégítsék ki. A kitöltők közel $\frac{3}{4}$ -e egyszerűnek tartja az említett fajok beszerzését, emellett kiderült, hogy több mint felük ezt a vadonból tenné. További eredményeket összevetve és kiértékelve elmondható, a szakmai berkekben közel sem ritka jelenségről van szó. Az eredményekből kiderült, hogy a vizsgált alanyok 30%-a már tartott engedély nélkül védelemben részesülő állatfajt, ezzel ellentétben a legtöbben nagyon alacsonynak érzik annak az esélyét, hogy az említett cselekmény a hatóság tudomására jut.

⁸⁵ A szerző (1. számú melléklet)

11. ÖSSZEGZÉS

Az élő állatok jogtalan belföldi kereskedelmével kapcsolatos elméleti és gyakorlati tapasztalatok ismeretében elmondható, hogy több hatáság komplex munkája és együttműködése, valamint a megfelelő társadalmi hozzáállás szükséges az ilyen jellegű tevékenység megszüntetéséhez. A kutatásom módszerei lehetővé tették, hogy megismerem annak az oldálnak egy részét, amelytől a birtoklási igény származik. Mindemellett megkaptam a kiinduló feltételezéseimre is a válaszokat, azokat olykor igazoló, máskor cáfoló eredménnyel. volt. A továbbiakban ezeket részletezem.

11.1. Megállapítások, következtetések

A kutatás kiinduló hipotézisei – egy kivételével – igazolódtak az interjú és a kérdőíves kutatás válaszainak feldolgozása és elemzése alapján. A téma társadalmi fontosságán, részletes ismertetésén túl, 4 fő irány alapján vizsgáltam a tárgykört.

- 1) A felderítések növelésének hatása a vásárlók igényeire.
- 2) A humánkapcsolatokra épülő felderítés.
- 3) Jogszabály ismeretének hiányossága.
- 4) A természetben okozott kár csökkenthetősége.

Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a felderítések gyakorisága csökkenti a vásárlók igényét az illegális úton beszerzett állatfajok iránt. Annak ellenére, hogy a médiában viszonylag ritkán szerepel ilyen jellegű hír, nagymértékű az ügyek ismertsége. A kutatási eredményekből megállapítható, hogy bár a többség hallott ehhez hasonló hírekről, mégis nagy az ismeretségi körükben található elkövetési ráta és a látencia. Ennek gyökerét abban látom, hogy nincs közvetlen kapcsolat az elkövetők többsége és jogkövetkezmények között. Az interjú azt erősítette, hogy nagy igény van a veszélyeztetett fajok beszerzésére, a kérdőív eredményéből pedig a motivációt lehetett megállapítani, mely a legtöbb esetben a hobbiból történő tartás. Az eredményekből egyértelműen látszik, hogy a hatásági fellépés nem eredményez jogkövető magatartást. Ennek oka a látenciából következő alacsony eljárások száma, valamint vizsgálatom során azt tapasztaltam, hogy nagyon alacsony büntetésekkel zárulnak a bíróságig jutó ügyek. A felderítések és a megindult ügyek száma egyértelműen nagyobb elrettentő erővel bírának, melynek hatására nemcsak a „hagyományos” birtoklást, hanem a kereskedelmet is csökkenti azzal, hogy a vásárlók haszon-kár mérlege megbillen az utóbbi irányába, ezáltal megszűnik a kereslet illegális forrásból származó kielégítése.

A következő témakör vizsgálatánál az eredmények alapján beigazolódott, hogy az elkövetői körök sokak számára ismertek. A vad- és egzotikus állatokat tartók a társadalom olyan szűk rétegét teszik ki, hogy az eredmény szinte magától értetődő, azonban számszerű eredményekkel is alátámasztható. A kapcsolati háló feltérképezésére a kérdőíves kutatás statisztikai adatait használtam, melyből az következik, hogy a megkérdezettek nagy arányban ismernek olyan személyt vagy kereskedőt, aki jogtalanul birtokol veszélyeztetett állatfajt. Ezekből az eredményekből az következik, hogy realizált bűncselekménynél hangsúlyt kell fektetni, akár a digitális, akár a személyes úton beszerezhető, kapcsolatok feltárásához szükséges adatokra. Természetesen vannak elszigetelt esetek, ahol az elkövető mások bevonása nélkül követ el ilyen jellegű cselekményt, mint ahogy a példákban említett héjafiókákat gyűjtő „solymász(ok)” esetében is. Azonban az esetek zömében kisebb-nagyobb csoportokról van szó, akik egymás között tanácsokat, információt osztanak meg, vagy éppen adásvételt bonyolítanak le. A kapcsolatok felderítésének maximalizálásához elengedhetetlen az internetes felületek hatósági monitorozása. Amikor az „online fórumok” alfejezet elkészítéséhez gyűjtöttem információt szakmai gyakorlatom során, azt tapasztaltam, hogy sok idő telik el, mire a hatósághoz kerülnek az ilyen jellegű információ, legyen szó lakossági bejelentésről vagy társhatóságok közötti értesítésről. Ennek következtében a felderítés megkezdéséig annyi idő telik el, hogy sokszor meg is szűnik a jogellenes állapot. Amennyiben ezeket rendszeresen ellenőrzik, és mellette az elkövetők potenciális kapcsolatait is feltárják, gyakorlatilag teljes mértékben redukálható lenne az élő állatokkal kapcsolatos természetkárosítás.

A harmadik témakörnél állításommal ellentétes eredmény született. Mint ahogy az interjúban elhangzott, úgy a kérdőív adatai is azt mutatják, a szakmai berkekben lévők nagyrésze, több mint 40%-a, teljes mértékben ismeri a vonatkozó jogszabályokat. Hipotézisemet az indokolta, hogy bárki számára könnyű megoldás a vadonból befogni egy-egy védett egyedet, melyet szintén alátámasztanak a kapott eredmények. Ezen túlmenően kisállatvásárokon is rendszeresen fellelhető olyan árus, aki jogtalanul árul védett fajokat. Az említett esetekben jóhiszeműséget feltételeztem a majdani tulajdonosokról, mely elő is fordulhat a laikusoknál. Ezzel a gondatlan elkövetéssel ellentétben azt kell megállapítanom, hogy az elkövetők többsége teljesen tisztában van a vonatkozó jogszabályokkal.

Az utolsó témakörhöz kapcsolódó eredmények alaposan megleptek. Állításomat részben megcáfolták, részben megerősítették a mélyreható kutatás eredményei. A részletes kifejtés előtt le kell szögeznem, más országokban lehetséges, hogy helytállt volna a feltételezésem, de Magyarország vonatkozásában negatív eredményt kaptam. Ahogyan ismertettem, vannak hazánkban és nemzetközi szinten veszélyeztetett fajok. A témaválasztásnál azt gondoltam, ha minden

„le van papírozva” egy ilyen állat birtoklásával kapcsolatban, akkor az kizárja a természetben okozott kárt. Ezen a ponton ketté kell választani a témát.

Egyik esetben teljesen legális volt a beszerzés/birtoklás, azonban országhatárt váltva más jogszabályok vonatkoznak az adott állapotr. Példaként említeném, ha CITES bizonylattal hoznak be Magyarországra olyan fajt, ami itt fokozottan védett, ez bűncselekmény, azonban az elkövető semmilyen kárt nem okozott a természetben és nem is volt ilyen szándéka. Itt gyakorlatilag egy adminisztrációs hiányosságról van szó.

A másik esetben az elkövető ténylegesen károsítja a természetet azzal, hogy onnan fogja az egyedet. Ebben az esetben, ha a motivációt nem is tudjuk megszüntetni, a legális forrásból történő beszerzés lehetőségével csökkenthetjük az elkövetések számát. A gyakorlatban ehhez viszont változásokra van szükség, melyet a következőkben bővebben kifejték.

11.2. Javaslatok

Összegezve a kutatási folyamat eredményeit, több elméleti és gyakorlati probléma is a felszínre került, melyekre igyekszem a legjobb megoldásokat felvázolni. Az egész témának két mozgatórugója van, a jogi háttér és az egyéni igény. A köztük lévő feszültség generálja több szintén a megoldásra váró feladatokat. A védett, EK védett és fokozottan védett állatfajok tekintetében a magyar jogszabályok túl feszesnek bizonyulnak. A solymásmadarakat leszámítva, fokozottan védett példányokra magánszemély számára kizárt az engedély megszerzése. A védettek és az EK védettek elméletileg megszerezhetők, azonban a gyakorlat nem ezt mutatja. A CITES-es fajokkal nincs különösebb probléma, megfelelő ismertető, adatok szerepelnek a honlapjukon, és a hatósági eljárás/bejelentés is egyszerűbb. A jogszabály módosításával lehetővé kellene tenni, hogy a külföldről legális tenyészetekből behozott, országunkban védett fajokat, az EU-bizonylathoz hasonló igazolással szabályosan lehessen birtokolni. Gyakorlatilag a solymásmadarakra vonatkozó rendelkezéseket kellene kiterjeszteni más állattípusokra. A hatósági enyhítés mellett polgári felelősségtudatot is ki kellene alakítani. Vizsgálathoz vagy rendszeres felügyeleti tevékenységet ellátó egyesület csatlakozásához kellene kötni az extra jogsútságot. Megszervezésében fontos lenne a zöldhatóság és a civilek közötti együttműködés, hogy mind a természetvédelmi céloknak, mind a magánigényeknek megfelelő legyen.

Ennek kidolgozásában a Nemzeti Környezeti Biztonsági Munkacsoport (National Environmental Security Taskforce - NEST) nyújthatna segítséget. A munkacsoportról azt érdemes tudni, hogy az Interpol 2014-ben hirdette meg elsődleges célja a környezeti bűnözés elleni küzdelem hatékonyabbá tétele, nemzeti végrehajtói stratégia megalkotása, információcsere, illetve szakmai konzultációs fórum biztosítása, oktatások, valamint célzott, több hatóság munkáját

érintő műveletek megszervezése. Szervezete már Magyarországon is megtalálható, a megállapodás aláírói az Agrárminisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, valamint a Pest Megyei Kormányhivatal és az Országos Rendőr-főkapitányság.⁸⁶

Szükséges csökkenteni a látencia mértékén is. Meglátásom szerint a sokszor tárgyalt online tér folyamatos szakirányú figyelése, esetlegesen a zárt csoportokba való hatósági személy csatlakozása rövid idő alatt nagyszámú felderítést eredményezhet. Ennek feldolgozásához természetesen biztosítottak kell lenni az anyagi és humáneszközök meglétének is. Emellett különböző demonstratív eszközöket is célszerű lenne alkalmazni. Nagyon ritka az offline térben való nyílt hatósági jelenlét. Számos kisállatbörzén és hasonló rendezvényen jártam, mind ez idáig egyszer volt részem tapasztalni egy részleges ellenőrzést. Humángazdálkodási szempontból nehéz megszervezni hasonló akciókat, azonban az elkövetők okkal nem tartanak a lebukástól. Amennyiben a nagyobb, ilyen jellegű rendezvényeken az érintett társhatóságok megjelenének, nagyon rövid időn belül kialakulna egy kollektív jogkövető szemlélet.

Az effajta intézkedésekkel egyidőben vagy akár magában is, a vadon élő állatokkal kapcsolatos börzéken, kiállításokon vagy egyéb rendezvényen célravezető lenne, olyan stand állítása, ahol a „zöldhatóság” ismeretterjesztő tevékenységet folytat. Itt a sokszor nagyszámban jelenlévő fiatalok is természetesnek veszik az ott hallottakat és a potenciális vásárlók, kisállattartók is autentikus forrásból tájékozódhatnak.

⁸⁶ Rendőrség honlapja: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/osszefogassal-a-kornyezeti-bunozes-ellen> megtekintés ideje: 2021. 11. 03.

12. ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Tanácsi rendelet és CITES közötti kapcsolat.....	8
2. ábra: Jogszerű behozatal folyamata.....	14
3. ábra: Szankcionálás	20
4. ábra: Motiváció	46
5. ábra: Feltételek ismerete.....	47
6. ábra: Fajták aránya	48
7. ábra: Engedély ismerete	49
8. ábra: Korábbi vagy jelenlegi birtoklás	50
9. ábra: Védelemben részesülő faj engedéllyel történő birtoklása	51
10. ábra: Védelemben részesülő fajok engedély nélküli birtoklása	52
11. ábra: Illegális beszerzés lehetősége.....	53
12. ábra: Illegális beszerzés eredete	54
13. ábra: Illegális kereskedő.....	55
14. ábra: „Sajtó” visszhang	55
15. ábra: Engedélyek beszerzésének nehézsége.....	56
16. ábra: Hatósági tudomásra jutás esélye	57

13. FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Fantoly Zsanett – Budaházi Árpád: Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész, Budapest, 2019.
2. Lenhossék Mihály: Az ember helye a természetben. Franklin-Társulat Bp. 1915.
3. Farkasné dr. Halász Henrietta: A környezet és természet elleni bűncselekmények nyomozása – Egyetemi jegyzet, Bp. 2015.,

Felhasznált tudományos értekezések

4. London Conference on the Illegal Wildlife Trade, London, 2014. február 12–13.
5. Kasane Conference on The Illegal Wildlife Trade, Kasane, 2015. március 25.
6. International Conference on Illegal Exploitation and Illicit Trade in Wild Flora and Fauna in Africa, Brazzaville, 2015. április 27–30.
7. Dr. jur. Sziebig Orsolya Johanna LL.M.: Doktori (PhD) Értekezés, címe: A vadvilággal kapcsolatos büntetendő cselekmények nemzetközi jogi keretei, Szeged, 2019.
8. Harnberger György – Zsigmond Csaba, A veszélyeztetett vadon élő fajok szállításának vámhatósági ellenőrzése, Magyar Rendészet 2020/1. 45–66. DOI: 10.32577/mr.
9. Sziebig Orsolya Johanna: A veszélyeztetett fajok kereskedelmének uniós szabályozása: a CITES szabályainak végrehajtása az Európai Unióban, MISKOLCI JOGI SZEMLE 13. évfolyam (2018) 2. szám 2. kötet
10. Ujhelyi Adrienn: Doktori (PhD) disszertáció, Online csoportok kívülről és belülről. Az internetes közösségek szociálpszichológiai vizsgálata, Bp. 2011.
11. Ferenczy Gábor Zoltán – Internetalapú nyílt információszerzés elvi rendszertechnikai megvalósítása, Doktori (PhD) értekezés, 11. o. Budapest, 2007.
12. Bányász Péter – Nemzetbiztonsági Szemle, A közösségi média, mint a nyílt forrású információszerzés fontos területe 24–25. o. Budapest, 2015. III. évf. II. szám
13. Gyaraki Réka Eszter, A számítógépes bűnözés nyomozásának problémái PhD értekezés, Pécs, 2018
14. Polt Péter – Nemzetközi bűnügyi együttműködés újabb fordulat előtt, Miskolci Jogi Szemle 14. évfolyam (2019) 2. különszám 2. kötet

Felhasznált jogforrások

15. 1995. évi LXXXI. törvény a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről
16. 2003. évi XXXII. törvény a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről
17. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
18. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
19. 2017. évi CX. törvény a büntetőeljárásról
20. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről 80. §
21. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről 187. §
22. A Bizottság 865/2006/EK rendelete
23. A Bizottság (EU) 2019/1587 végrehajtási rendelete
24. 338/97/EK tanácsi rendelet
25. 2002/187/IB tanácsi határozat
26. 71/2015. (III. 30.) Korm. rendelet a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről
27. 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet a védett állatfajok védelmére, tartására, hasznosítására és bemutatására vonatkozó részletes szabályokról
28. 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól
29. 4/2000. (I. 21.) Korm. rendelet a természetvédelmi örökre, illetve őrszolgálatokra vonatkozó részletes szabályokról
30. 33/1997. (II. 20.) Korm. rendelet a természetvédelmi bírság kiszabásával kapcsolatos szabályokról
31. 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről
32. 25/2013. (VI. 24.) BM rendelet a Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről
33. 19/1997. (VII. 4.) KTM rendelet az elkobzott védett természeti értékekkel kapcsolatos intézkedésekről

Felhasznált internetes források

34. Európai Bizottság: A természetes élőhelyek pusztulása
https://ec.europa.eu/environment/archives/youth/nature/nature_damage_hu.html Megtekintés ideje: 2021. 03. 31.
35. CITES honlapja. Online elérhető: <http://www.cites.hu/cites.html> Megtekintés ideje: 2021. 04. 02.
36. Greenpeace honlapja. Online elérhető: <https://act.greenpeace.org/page/33843/action/1?locale=hu-HU> Megtekintés ideje: 2021. 04. 04.
37. Rendőrség honlapja. Online elérhető: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/tobb-szaz-magyar-es-egzotikus-madarat-foglaltak-le> Megtekintés ideje: 2021. 09. 27.
38. Rendőrség honlapja: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/bunugyek/madarak-es-fak-napja-kicsit-maskent> Megtekintés ideje: 2021. 10. 31.
39. Origo.hu, Janecska Kata: Nyúzással trükköznek az állatcsempészek 2009. 09. 21. 14:00. Online elérhető: <https://www.origo.hu/itthon/20090921-cites-illegalis-vadkereskedelem-magyarorszagon.html>
40. Pannon RTV hírportál: 2012. 10. 31. 16:35. Online elérhető: <https://pannonrtv.com/rovatok/onkormanyzatok/allatcsempeszeket-fogtak-horgoson>
41. Magyar Madártani Egyesület honlapja. Online elérhető: <https://www.mme.hu/madarmentes> Megtekintés ideje: 2021. 09. 27.
42. Magyarország Ügyészsége honlapja. Online elérhető: <http://ugyeszseg.hu/az-eurojust-es-a-kozos-nyomozo-csoportok-jits-tevekenysegerol/> Megtekintés ideje: 2021. 09. 28.
43. Jász-Nagykun-Szolnok megyei hírportál: <https://www.szoljon.hu/jasz-nagykun-szolnok/kozelet-jasz-nagykun-szolnok/egy-monori-piacon-bukott-le-az-osztrak-ludas-matyai-331518/> Megtekintés ideje: 2021. 10. 06.
44. Magyar Nemzeti Parkok honlapja: <http://magyarnemzetiparkok.hu/termeszetvedelmi-orszolgalat/> Megtekintés ideje: 2021. 10. 08.
45. KSH honlapja: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wdsd005b.html Megtekintés ideje: 2021. 10. 25.
46. Rendőrség honlapja: <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/szervezeti-hirek/osszefogassal-a-kornyezeti-bunozes-ellen> megtekintés ideje: 2021. 11. 03.
47. <https://parlagisas.hu/sites/default/files/rendorsegi.pdf> Megtekintés ideje: 2021. 10. 05.

14. MELLÉKLETEK⁸⁷

⁸⁷ 1. számú melléklet - kérdőív